Colleccion Antòni Nogués
de versions en aranés

33

Era illustra sirventa

Cervantes

PRESENTACION

Aguesta ei ua d'aqueres noveletes de Cervantes, dites exemplares, pr'amor que comportauen un ensenhament. Ei ua noveleta d'amor, però tanben pòrte includida ua elevada dòsi de recèrca de libertat jovenila, aquera que compòse un mon nau en que li tòque escuélher continuament entre eth ben e eth mau. Ei era actuacion inerenta ad aqueri personatges dera epòca qu'auien era «picaresca» coma motiu de vida, que protagonizauen en uns latzarets que transmetien desconfiança e simpatia ath madeish temps. Ère ua forma d'enfrentar-se a ua jerarquia intransigenta, qu'es mès joeni non respectauen. Es esfòrci que hè un joen, hilh de bona família, entà apropar-se a ua polida gojata, era mès polida, son eth trasfons entà produïr ua descripcion des costumes dera epòca e realizar ua prohonda descripcion dera ciutat de Toledo.

Aguesta traduccion de Nogués correspon a ua des sues prumères traduccions o au mens correspon a ua etapa iniciau des sues traduccions. I trobam quauques diferéncies damb es darrères produccions, es mancances dera experiéncia se manifèsten en diuèrses construccions e paraules. Er emplec des nòms pròpis en aguesta noveleta manten es nòms e grafies originaus Juan, Diego, Tomás, Pedro... e açò entre en contrast damb er hèt de qu'a adaptat nòms coma Costanza en tot escríuer Constança, o en tot adaptar Gallega en Galhega (sense accent).

Eth títol originau dera òbra «la ilustre fregona» a auut ua endonviada adaptacion, per part d'Antòni Nogués, en tot convertir ua «fregona» en «sirventa» . Se «fregar» en aranés hè «hiregar» e Nogués a optat pera forma «lauar» (entà traduïr «fregar»), de forma fòrça corrècta, ja que «hiregar» a connotacions diferentes en aranés, ei absolutament endonviat qu'age optat per non emplegar un calc coma «era illustre hiregadora» forma qu'aurie dat un sens equivocat a mès d'un lector. E per contra en aranés corrent, possiblament, aurie estat milhor d'emplegar «serventa», però certament «sirventa» ei ua forma viua en tota Occitània e en tota Catalonha e per açò a d'èster absolutament assomibla des der aranés.

En «Era Gitaneta», publicada pera Acadèmia en abriu de 2019, Nogués optèc per non traduïr es cançons dera protagonista; non les traduïc e tanpòc les incorporèc ara traduccion, En aguesta novèlla dera serventa, Nogués tanpòc a traduït es poèmes però les a incorporat en castelhan ena traduccion, Aguesta opcion auferís ua vision mès complèta dera òbra.

Traduïr un tèxte de començament deth sègle XVII ei complicat encara que sigue en castelhan, lengua romanica e coneishuda de toti es aranesi e catalans. Ditz Costanza «Quince años, un mes y cuatro dias ha que aguardo a quien ha de venir por ella...», lo qu'era Costança de Nogués ditz «Quinze ans, un mes e quate dies hè que demori a qui a de vier a cercar-la...»

Aguesta ei ua novèla amorosa o, milhor dit, d'amor. Atau descriu eth sòn amor: «Finalmente, sea lo que fuere, yo la quiero bien y no con aquel amor vulgar con que a otras he querido, sino con amor tan limpio que no se extiende a más a que a servir y a procurar, pagandome con honesta voluntat lo que a la mia, también honesta, se debe». E er enamorat, Tomás, dera nòsta Costança, d'Antòni Nogués ac explicarà atau: «A tot darrèr, siguesse çò que siguesse, jo que l'estimi plan; e non damb aqueth amor vulgar qu'a d'autes è estimat, senon damb un amor tan límpio, que non se tie ad arren qu'a servir e procurar qu'era m'estime, en tot pagar-li damb aunèsta volentat çò qu'ara mia, tanben aunèsta, se deu». Son es començaments de Nogués e ja i a un bon domeni dera trama dera traduccion. Era transmission des sentits e des sentiments en aranès compòrte ua intensa relacion damb er aranés e ua comprenença fòrta deth tèxte originau.

«Vè-te'n a saber tà on anaràs!, pòcvau, trobador de Judes, qu'es piudes se te mingen es uelhs!» *(¡Allá irás, mentecato, trovador de Judas, que pulgas te coman los ojos!*)

Jusèp Loís Sans Socasau
President der Institut d'Estudis Aranesi-Acadèmia aranesa dera lengua occitana

Era illustra sirventa

Cervantes

En Burgos, ciutat illustra e famosa, non hè guaires ans que i demoruen dus cavalièrs principaus e rics: er un que se cridaue senhor Diego de Carriazo, e er aute, senhor Juan de Avendaño. Senhor Diego auec un hilh, que cridèc damb eth sòn madeish nòm, e senhor Juan un aute, qu'aperèc senhor Tomás de Avendaño. Ad aguesti dus cavalièrs joeni, coma qu'an d'èster es principaus persones d'aguest raconde, entà excusar e estuaviar letres, les cridaram solet damb es nòms de Carriazo e Avendaño. Tretze ans, o pòc mès, aurie Carriazo, quan, amiat pera sua inclinacion picaresca, sense que l'obliguèsse cap mau tractament que sa pairs li hessen, solet peth sòn gost e talents, se desliguèc, coma diden es gojats, de çò de sa pairs, e partic per aguesti mons endauant, autant de content dera vida liura, qu'ena mitat des incomoditats e misèries qu'aquerò compòrte, non trapaue mens era abondor dera casa de sa pair, ne l'espisaue anar a pè, ne l'ofensaue eth hered, ne era calor lo shordaue: entada eth totes es epòques der an li èren doça e templada primauèra; autant dormie sus era garba d'ua aira qu'en matalassi; damb tant de plaser se calaue en palhèr d'un ostau coma se s'ajaçaue entre dus linçòs d'Olanda. A tot darrèr, se'n gessec tan ben en ahèr de brigand, qu'aurie podut liéger catedra ena facultat ath famós d'Alfarache.

Enes tres ans que s'estèc a pistar e tornar en çò de sòn aprenèc a hèr ath *rabigòt* en Madrid, e as cartes en Ventillas de Toledo, e ara *presa y pinta* (un aute jòc de cartes) enes barbacanes de Sevilla; mès a maugrat d'èster annèxes ad aguest gènre de vida era misèria e era estretesa, mostraue Carriazo èster un prince enes sues causes: lèu lèu, de mil manères, desnishaue èster de bona familha, pr'amor qu'ère generós e se hège ben damb es sòns companhs. Carriazo viuec eth mon coma un tafurèl vertuós, límpio, ben elevat e mès que mejanaments discret. Que passèc per totes es gradacions de tafurèl, enquia que se graduèc coma mèstre enes madragues de Zahara, a on s'està eth *finibusterrrae* dera picaresca.

O!, tafarèls de codina, lords, grassi e ludents; praubes simuladi, esgarradi fausi, avars de Zocodover e dera plaça de Madrid, atrasents mendicaires, portaires de Sevilla, liròts dera màfia, e tota era catèrva innombrabla que s'amague jos aguest nòm de tafarèl!, abaishatz eth tendolet, padegatz eth vam, non vos cridetz tafarèls se non auetz estat dus ans ena *acadèmia dera pesca des tons*. Aquiu, aquiu, ath sòn centre qu'ei eth trabalh ath cant dera guitèra! Aquiu que i é era brutícia neta, era grassor popuda, era hame sobta, era hartèra abondosa, sense titàs eth vici, eth jòc tostemp, es peleges per moments, es mòrts per punts, es insults a cada pas, es dances coma enes nòces, es seguidilhes coma enes representacions, es romances damb estriuets, era poesia sense accions. Aquiu se cante, aquiu delà se renegue, mès enlà se pelege, aciu se jògue, e pertot se pane. Aquiu que campe era libertat e lutz eth trabalh; aquiu vien o amien fòrça pairs principaus a cercar as sòns hilhs e les trapen; e autant se'n hèn de qué les treiguen d'aquera vida qu'ei coma se les amièssen en aucidèr.

Mès tota aguesta doçor qu'è pintat que tie un hòrt aloès que l'amare, e qu'ei de non poder dormir tranquil sense eth temor de qué de ressabuda les hèsquen a vier de Zahara tà Berberia. Qu'ei per aquerò, que pendent es nets se retiren en ues tors de gaita dera marina, e tien es sòns interceptors e sentinèles, ena fidança de qué gràcies as sòns uelhs pòden eri clucar es sòns, encara qu'a viatges s'a passat que sentinèles e interceptors, tafurèls, caps de còlha, vaishets e hilats, damb tot eth revolum qu'aquiu se passe, an escurit en Espanha e s'an desvelhat en Tetuan. Mès que non siguec per tòrt d'aguest temor qu'eth nòste Carriazo deishèsse d'acodir aquiu pendent tres ostius entà autrejar-se un temps.

Eth darrèr ostiu l'anèc tan ben era sòrt, que guanhèc as cartes lèu sèt cents reiaus, damb es quaus se volèc jargar, e tornar-se'n entà Burgos dauant es uelhs de sa mair, qu'auien vessat per eth fòrça lèrmes. Se hec adiu des sòns amics, que n'auie fòrça e plan boni; les prometec qu'er ostiu a vier serie damb eri, se malautia o mòrt non l'ac empedien; deishèc damb eri era mitat dera su amna, toti es sòns talents les autregèc ad aqueri secs sables, qu'ada eth li semblauen mès fresqui e verds qu'es camps Elisis. E per çò d'èster acostumat a caminar a pè, repilhèc eth camin qu'auie a man, e sus dues espardelhes se n'anèc de Zahara enquia Valladolid, en tot cantar "Tres ánades, madre".

S'estèc aquiu quinze dies entà repréner eth color deth ròstre, en tot cambiar-lo de morèu a

flamenc, e entà remeter-se, e gesser-se'n dera identitat de tafurèl e mudar-se ena identitat límpia de cavalièr. Tot aquerò qu'ac hec segontes l'ac permeteren es cinc cents reiaus qu'arribèc en Valladolid, e encara d'eri s'en sauvèc cent entà logar ua mula e un mosso, damb es quaus se presentèc a sa pairs aunorat e content. Eri lo receberen damb grana alegria, e toti es sòns amics e parents vengueren a balhar-les es felicitacions dera bona venguda de senhor Diego de Carriazo eth sòn hilh. Mos cau díder que, en sòn romieuatge, senhor Diego cambièc eth nòm de Carriazo peth d'Urdiales, e damb aguest nòm se hec a cridar per aqueri que non s'en sabien deth sòn.

Entre es que vengueren a veir ath nauèth arribat sigueren senhor Juan de Avendaño e eth sòn hilh senhor Tomás, que Carriazo, per èster ambdús dera madeisha edat e vesins, auec e conservèc ua amistat plan estreta. Condèc Carriazo a sa pairs, e a toti, mil magnifiques e longues messorgues de causes que l'auien arribat enes tres ans dera sua abséncia; mès que jamès mentèc, ne de pensament, es madragues, pr'amor qu'en eres auie de contunh botada era imaginacion, especiauments quan vedec que venguie eth temps qu'auie prometut as sòns amics era tornada. Non l'entretiège ne era caça, que sa pair l'ocupaue, ne es moltes, aunèstes e gostoses taulejades qu'en aquera ciutat se tien li èren agradiues: tot léser que l'espisaue, e de toti es majors que l'aufrien s'estimaue mès eth qu'auie recebut enes madragues.

Avendaño, eth sòn amic, en tot veder-lo fòrça viatges malencòni e cogitós, fidat ena sua amistat, gausèc a demanar-li se per qué, e s'aufric a aprarià'c, se podesse e siguesse de besonh, damb era sua pròpia sang. Que non volec Carriazo amagar-li arren, entà non hèr afront ara grana amistat que se tiégen; e atau, li condèc punt per punt era vida dera savega, e se com totes es sues tristeses e pensaments neishien deth desitge de tornar ada era: l'ac pintèc de manèra que, Avendaño, quan venguec d'escotar-lo, mèsalèu laudèc que repoteguèc eth sòn gost. En fin, era exposicion costèc qu'era volentat d'Avendaño determinèsse de l'acompanhar entà gaudir un ostiu d'aquera erosa vida que l'auie descrit, de çò que ne demorèc plan content Carriazo, pr'amor de semblar-li qu'auie guanhat un testimòni de qualitat qu'avalorèsse era sua baisha determinacion. Sagèren, atau, de júnher tant de sòs que podessen; e era mielhor manèra de hè'c siguec que d'aciu a dus mesi auie Avendaño d'anar entà Salamanca, a on peth sòn gost auie estat tres ans estudiant es lengües grèga e latina, e sa pair volie que tirèsse endauant e estudièsse ena facultat qu'eth volesse; e que d'eth sòs que li balhèsse n'aurien entà çò que desirauen.

Ath sòn torn prepausèc Carriazo a sa pair qu'auie era volentat d'anar damb Avendaño a estudiar en Salamanca. Sa pair que venguec tan content damb aquerò, qu'en tot parlar ath d'Avendaño, decidiren de botar-les ua casa amassa en Salamanca, damb totes es formalitats que demanaue er èster hilhs sòns. Qu'arribèc eth temps dera partida; les aprovediren de sòs, e heren a vier damb eri un preceptor que les governèsse, qu'auie mès de bon òme que d'escarrabilhat. Es pairs autregèren conselhs as sòns hilhs sus se qué les calie hèr, e se com s'aurien de governar entà gésser profitosi ena vertut e ena sciéncia, qu'ei eth frut que tot estudiant li cau trèir deth sòn trabalh e deth sòn usclar-se es uelhs enes velhades, mès que mès es ben neishudi. Se mostrèren es hilhs umils e aubedients; plorèren es mairs; receberen era benediccion de toti; se calèren en camin damb mules pròpies e damb dus vailets de casa, ath delà deth preceptor, que s'auie deishat créisher er barba, per çò de balhar mès autoritat ath sòn cargue.

En arribar ena ciutat de Valladolid li dideren ath preceptor que volien estar-se en aqueth lòc dus dies entà veder-lo, pr'amor que jamès l'auien vist, ne s'i auien estat. Les repoteguèc fòrça eth preceptor, sevèra e aspraments, era estada, en tot dider-les qu'es qu'anauen a estudiar damb tant de talents coma eri non s'auien de detier ua ora tà guardar fantonades.

Es gojatòts, que ja auien hèt eth sòn agost, e era sua vrenha, pr'amor que auien dejà panat quate cent escuts d'aur qu'amiaue eth sòn major, dideren que solet les deishèsse aqueth dia, que volien anar a veir era hònt d'Argales, que la començauen a amiar pera ciutat a tauèrs de grani e espaciosi aqüeducs. E a maugrat deth dolor dera sua amna, les balhèc autorizacion, pr'amor qu'eth aurie volut estauviar-se era despena d'aquera net e hèr-la en Valdeastillas, e repartir es dètz-e-ueit lègües que i a d'aciu Valdeastillas enquia Salamanca en dus dies, e non es vint-e-dues que i a dès Valladolid; mès

que coma qu'un pense eth baiard e er aute lo sère, tot l'arribèc desparièr de çò qu'aurie volut.

Es gojats, damb un solet vailet, e a shivau de dues plan bones e ostalères mules, gesseren a veir era hònt d'Argales, famosa pera sua antiquitat e es sues aigües, a maugrat deth Caño Dorado e dera reverenda Priora, e damb eth permís de Leganitos e dera plan extremada hònt Castellana, qu'era sua competéncia pòden hèr carar Corpa e era Pizarra de la Mancha. Arribèren, e quan se pensèc eth vailet que trège Avendaño des bosses deth coishin bèra causa entà béuer, campèc que treiguec ua carta barrada, en tot dider-li que, a tot córrer, tornèsse de cap ara ciutat e se la balhèsse ath preceptor, e que, en balhar-la-se les demorèsse ena pòrta deth Camp.

Aubedic eth vailet, agarrèc era carta, tornèc ena ciutat, e eri virèren es retnes, e aquera net heren jadilha en Mojados, e d'aciu a dus dies en Madrid, e quate dies dempús se veneren es mules en public enquant, e n'auec que les fisèc per sies escuts de promesa, e autanplan qui les balhèsse es sòs en aur pes animaus. Se jarguèren coma pagesi, damb capotets cuerts de dues serpelhières, pantalons o cambals e cauces de ròba terrosa. De venedor de ròba òc que l'aueren entà que les crompèsse es sòns vestits ath maitin, e tara net ja les auesse transformat de manèra que non les coneishesse ne era sua pròpia mair. Ja metudi, donc, ara leugèra, e dera manèra qu'Avendaño volec e sabec, cuelheren eth camin entà Toledo *ad pedem literae* e sense espades; que tanben eth venedor de ròba, encara que non hesse ath sòn mestièr, les ac auie crompat.

Deishem-les anar, de moment, pr'amor que van contents e alègres, e tornem a condar çò que hec eth preceptor quan dauric era carta qu'eth vailet li hec a vier e trapèc que didie d'aguesta manèra:

"Vòsta mercé serà servit, senhor Pèir Alonso, d'auer paciéncia e virar en redon entà Burgos, a on diderà as nòsti pairs que, en tot auer nosati es sòns hilhs, damb madura consideracion, considerat se guaire mès pròpies son des cavalièrs es armes qu'es letres, auem determinat escambiar Salamanca per Bruselles, e Espanha per Flandes. Qu'amiam es quate cents escut; e pensam véner es mules. Era nòsta nòbla intencion e eth long camin qu'ei pro desencusa dera nòsta errança, encara qu'arrés la tierà coma tau, se non ei covard. Era nòsta partida qu'ei ara; era tornada serà quan Diu siguesse servit, eth quau sauve a vòsta mercé coma merite e aguesti es vòstes mendres discipols desiram. Ena hònt d'Argales, botat dejà eth pè en estriu entà enfilar de cap a Flandes. *Carriazo e Avendaño.*"

Demorèc Pèir Alonso suspens en liéger era epistòla, e acodic ara prèssa ara sua valisa, e en tot trapar-la ueda li venguec de confirmar era vertat dera carta; e dempús, de seguit, damb era mula que l'auie restat, partic entà Burgos a balhar es naues as sòns patrons damb tota rapiditat, pr'amor de qué damb era i metessen remèdi e s'esdeguessen a atrapar as sòns hilhs; mès d'aguestes causes non ditz arren er autor d'aguesta novèla, pr'amor que dera madeisha manèra que deishèc a shivau a Pèir Alonso, venguec a condar de çò que les arribèc a Avendaño e Carriazo ena entrada d'Illescas, en tot díder que tant qu'entrauen pera pòrta dera vila trapèren dus mossos de mules, segontes semble andalosi, damb garramaches de tela amples, justets guinhauetejats de tela basta, vèstes de pèth, dagues de gancho e espades sense gaina; semble qu'er un venguie de Sevilla e er aute i anaue. Eth que venguie li didie ar aute:

- Se non siguessen es mèns patrons tant endauant, encara m'arturaria un shinhau entà demanar-te mil causes que voleria saber, pr'amor que m'as miralhat fòrça damb çò qu'as condat de qué eth comde a penjat a Alonso Genís e a Ribera, sense voler autrejar-les era apellacion.
- O! pecador de jo!, repliquèc eth sevilhan. Les premanic eth comde era cambeta e les agarrèc dejós era sua jurisdiccion, pr'amor qu'èren soldats, e damb enganhes se profitèc d'eri, sense qu'era Audiéncia les ac podesse prèner. Que te cau saber, amic, que tie un Belcebú en còs aguest comde de Puñonrostro, que mos cale es dits deth sòn punh ena amna. Escampada qu'ei Sevilla e dètz lègües ar entorn de bohabrens; que non s'arture lairon enes sòns entorns. Toti lo cranhen coma ath huec, encara que ja se ditz que deisharà lèu eth cargue d'Assistent, pr'amor que non tie condicion entà veder-se a cada pas en petòfies damb es senhors dera Audiéncia.
- Que visquen eri mil ans!, didec eth qu'anaue entà Sevilla, que son pairs des miserables e empara des malerosi! Guairi praubes mastulhen anga sonque pera colèra d'un jutge absolut, d'un

corregidor, sigue pr'amor qu'ei mau informat o sigue per apassionat! Que ven mès molti uelhs que dus: non se cuelh tan lèu eth podom dera injustícia en molti còrs coma se cuelh en un de solet.

- Qu'as vengut predicaire, didec eth de Sevilla, e, segontes amies era charrèra, non acabaràs tan lèu, e jo que non te posqui demorar; e aguesta net non hèsques jadilha a on sòles, senon ena aubèrja deth Sevillano, pr'amor que veiràs en era ara mès polida sirventa que se'n sap: Marinilla era dera aubèrja Tejada qu'ei un hàstic en comparèr; sonque te digui qu'ei causa sabuda qu'er hilh deth Corregidor ei perdut per era. Un des mèns patrons que i va soent jure que, ena tornada entà Andalucia, s'estarà dus mesi en Toledo e ena madeisha aubèrja, solet entà assadorar-se de guardar-la. Que se li hèsqui jo un pecic, me hèsqui vier a cambi un bon lampit. Qu'ei dura coma un marme e velotada coma ua flor blanca talaments ua vilana de Sayago, e aspra coma ua ortiga; mès que tie ua cara de pasca e un ròstre de bon an: en ua caròla tie eth solei, e ena auta era lua; era ua qu'ei hèta de ròses e era auta de clavèls, e entre ambdues que i a tanben liris e jansemins. Que non voi dider-te mès, sonque que la veigues, e verificaràs que non t'è dit arren, de çò que te poiria díder, sus er sua beresa.

  Es dues mules grises que sabes que tengui mies, les ac balharia plan a plaser coma dòt, se me la volessen dar coma esposa, mès que sabi que non me la balharàn, qu'ei jòia entà un archiprèste o entà un comde. E un aute viatge te digui que aquiu ac veiràs. E adishatz que m'en vau.

Damb aquerò se dideren adiu es mossos de mules, qu'era sua charrada e conversacion deishèc muts as dus amics que l'auien escotat, especiauments a Avendaño, a qui eth solet raconde qu'eth mosso de mules auie hèt dera beresa dera sirventa li desvelhèc un intens talents de la conéisher. Tanben l'ac desvelhèc en Carriazo; mès non de manèra que non s'estimèsse mès arribar enes sues madragues qu'estancar-se a veir es piramides d'Egipte, o quinsevolh auta des sèt meravilhes deth mon, o totes amassa.

En repetir es paraules des mossos e en imitar e rehèr era forma e es manères que les didien entretengueren eth camin enquia Toledo; e dempús, en èster eth guida Carriazo, que ja un aute viatge auie estat en aquera Ciutat, baishant peth Sang de Crist, trapèren era aubèrja deth Sevillano; mès que non gausèren demanar-la aquiu, pr'amor qu'eth sòn vestit non les ère avient. Qu'ère dejà de nets, e a maugrat que Carriazo shordaue a Avendaño pr'amor de qué anèssen en un aute lòc a hèr jadilha, non lo podec trèir dera pòrta deth Sevillano, en tot demorar se per un cas campaue era tan hestejada sirventa. Se hec net, e era sirventa que non gessie; se desesperaue Carriazo, e Avendaño s'estaue parat; eth quau, entà hèr era sua, damb era desencusa de preguntar per uns cavalièrs de Burgos qu'anauen tara ciutat de Sevilla, se calèc enquiath pati dera aubèrja; e a penes auec entrat, que d'ua sala qu'ère en pati vedec que gessie ua gojata, apuprètz d'uns quinze ans, mès o mens, jargada coma lauradoira, damb ua candèla alugada en un candelièr.

Que non tachèc Avendaño es uelhs ena ròba dera gojata, senon en sòn ròstre, que li semblaue veir en eth es que sòlen pintar as angels; demorèc suspens e estonat dera sua beresa, e non endonvièc a demanar-li arren: tau ère eth sòn estonament e encantament. Era gojata, en veir ad aqueth òme dauant sòn, li didec:

- Se qué cèrque, frair? Dilhèu ei eth vailet de quauqu'un des òstes dera casa?
- Que non sò vailet d'arrés, senon vòste, responec Avendaño, tot plen de trevolum e subersaut.

Era gojata, que d'aquera manèra se vedec responuda, didec:

- Vai, frair, felicitacions; qu'es que mestram non auem besonh de vailets.

E cridant ath sòn senhor li didec:

- Guarde, senhor, se qué cèrque aguest joen.

Gessec eth sòn patron e li demanèc se qué cercaue. Eth responec qu'a uns cavalièrs de Burgos qu'anauen entà Sevilla, un d'eri qu'ère eth sòn senhor, que l'auie amiat dauant per Alcalá de

Henares, a on li calie hèr un negòci que les interessaue, e qu'amassa damb aquerò li manèc que venguesse en Toledo e lo demorèsse ena aubèrja deth Sevillano, a on vierie, e que se pensaue qu'arribarie aquera net, o ar aute dia, a tot darrèr. Tan bon color balhèc Avendaño ara sua messorga, qu'ath compde der ostalièr se passèc per vertat, donques que li didec:

– Estongue-se, amic, ena aubèrja; qu'aciu poirà demorar ath sòn senhor enquia qu'arribe.

...Que non sò vailet d'arrés, senon vòste...

Fòrça gràcies, senhor ostalièr, responec Avendaño, e mane vòsta mercé que se me balhe ua cramba entà jo e un companh que vie damb jo, qu'ei aquiu dehòra; que sòs n'amiam entà pagar-la tan ben coma quinsevolh aute.

– Plan que òc, responec er ostalièr.

E en tot virar-se de cap ara gojata, didec:

– Costanceta, ditz-li ara Argüello qu'amie ad aguesti galants ena cramba deth cornèr, e que les bote linçòs límpios.

– Atau ac harè, senhor, responec Costança; qu'atau se cridaue era puncèla.

E en tot hèr ua reveréncia ath sòn patron, s'esclipsèc deth dauant. Avendaño gessec a balhar compde a Carriazo de çò qu'auie vist e de çò qu'ère negociant; eth quau per mil senhaus se'n sabec de se com eth sòn amic venguie de nafrat pera amorosa pestiléncia; mès que non li volec díder arren peth moment, entà veir s'ac meritaue era causa dera que neishien es extraordinàries laudances e granes iperbòles qu'era beresa de Costança apitaue sus es madeishi cèus.

Entrèren, a tot darrèr, ena aubèrja, e era Argüello, qu'ère ua hemna d'uns quaranta e cinc ans, suberintendenta des lhets e arrengaments des crambes, les amièc entà ua que ne ère de cavalièrs ne de mossos, senon de gent que poirie èster a miei camin entre es dus extrèms. Demanèren sopar; que les responec Argüello qu'en aquera aubèrja non balhauen minjar ad arrés, pr'amor que codinauen e premanien çò qu'es òstes amiauen crompat de dehòra; mès que de tavèrnes e pensions n'auie apròp, a on sense cap remordiment de consciéncia i podien anar a minjar çò que volessen. Cuelheren es dus eth conselh d'Argüello, e acabèren damb es sòns còssi en ua tavèrna.

Çò de pòc o d'arren qu'Avendaño minjaue miralhaue fòrça a Carriazo. Qu'entà saber-se'n deth tot des pensaments deth sòn amic, tant que tornauen ena aubèrja, li didec:

– Qu'ei de besonh que deman maitiem, pr'amor de qué abantes que vengue eth calor sigam ja en

Orgaz.

- Que non sò peth cas, responec Avendaño; pr'amor que voi, abantes que d'aguesta ciutat partisca, campar çò de famós que diden que i a en era, coma ei eth Sagrari, er artifici de Juanelo, es Vistillas de San Agustin, era Huerta del Rey e era Vega.
- Felicitacions, responec Carriazo: aquerò en dus dies se poirà veir.
- De vertat que m'ac voi cuélher tot doç; que non vam entà Roma a arténher bèra vacanta.
- Tè, tè!, repliquèc Carriazo. A jo que m'aucissen, amic, se non ètz vos damb mès talents de demorar-vos en Toledo que de contunhar eth nòste començat romieuatge.
- Aguesta qu'ei era vertat, responec Avendaño e tant impossible serà hèr-me enlà de veir eth ròstre d'aguesta damaisèla, qu'anar entath cèu sense bones òbres.
- Galhard elògi, didec Carriazo, e determinacion digna d'un tan gran e generós pitrau coma eth vòste! Que non encaishe qu'un senhor Tomás de Avendaño, hilh de senhor Juan de Avendaño (cavalièr, çò qu'ei bon; ric, çò qu'ei pro; joen, çò qu'alègre; discret, çò qu'admire) s'estongue enamorat e perdut per ua sirventa dera aubèrja deth Sevillano!
- Çò de madeish me semble a jo qu'ei, responec Avendaño, considerar un Diego de Carriazo, hilh deth madeish, cavalièr der abit d'Alcantara eth pair, e eth hilh a mand d'eretar eth sòn auviatge, non mens gentil en còs qu'ena amna, e damb toti aguesti generosi atributs, veder-lo encamardat; de qui, pensatz?, dera reina de Ginebra?. Non, plan que non, senon dera madraga de Zahara, qu'ei mès lèja, çò me pensi, qu'era pòur de Sant Anton.
- Vai, que mos auem enganhat ath còp, amic!, responec Carriazo; Qui mau hè mau s'en torne; demore-se aciu era nòsta batussa, e vam a dormir, e vierà era auba e mos remeteram.
- Guarda, Carriazo, enquia ara non as vist a Costança; en veder-la, te balhi permís entà que me digues toti es escarnis o repotècs que volesses.
- Que ja me sabi se com acabarà açò, didec Carriazo.
- Com?, repliquèc Avendaño.
- Que jo me n'anarè entara mia madraga, e tu te demoraràs damb era tua sirventa, didec Carriazo.
- Que non serè jo tant afortunat, didec Avendaño.
- Ne jo tan pèc, responec Carriazo, que, pr'amor de seguir eth tòn mau gost, dèishe d'arténher eth bon gost mèn.

E damb aguestes convèrses arribèren ena aubèrja, e encara en autes charrades parières les passèc era mitat dera net. E, en auer dormit, ena sua pensada, pòc mès d'ua ora, les desvelhèc eth son d'ues grailes qu'en carrèr sonauen. Se seigueren en lhet e demorèren atentius, e didec Carriazo:

- M'apostaria que ja ei de dia e que se deu hèr bèra hèsta en monasteri de Nòsta Senhora deth Carmen qu'ei près d'aciu, e qu'ei per aquerò que sonen aguestes grailes.
- Que non ei aquerò, responec Avendaño, pr'amor que non hè tant que dormim e que sigue ja de dia.

En tot açò, enteneren trucar ara pòrta dera sua cramba, e, en tot preguntar se qui cridaue, responeren de dehòra dident:

- Gojats, se voletz enténer ua bona musica lheuatz-vos e pistatz peth brescat que balhe entath carrèr, qu'ei en aquera sala de dauant e qu'arrés i é en era.

Se lheuèren es dus, e quan dauriren non trapèren ad arrés ne se'n saberen de se qui les auie balhat er avís; mès coma qu'enteneren eth son d'ua arpa, crederen qu'ère vertat çò dera musica; e atau, en camisa, coma se trapauen, se n'anèren entara sala, a on ja s'i estauen tres o quate òstes plaçadi en

brescat; se heren un lòc, e ara seguida, ath son dera arpa e ua viòla, damb meravilhosa votz enteneren a cantar aguest sonet, que non se l'anèc deth cap a Avendaño:

"Raro, humilde sujeto, que levantas
a tan excelsa cumbre la belleza,
que en ella se excedió naturaleza
a sí misma, y al cielo la adelantas;
si hablas, o si ríes, o si cantas,
si muestras mansedumbre o aspereza
(efecto sólo de tu gentileza),
las potencias del alma nos encantas.
Para que pueda ser más conocida
la sin par hermosura que contienes
y la alta honestidad de que blasonas,
deja el servir, pues debes ser servida
de cuantos ven sus manos y sus sienes
resplandecer por cetros y coronas. "

Que non siguec de besonh qu'arrés les didesse as dus qu'aquera musica se hège per Costança pr'amor que pro clar ac auie dit eth sonet, que sonèc de tau manèra enes aurelhes d'Avendaño, qu'aurie balhat per bon, entà non l'auer escotat, èster neishut sord e èster-ne toti es dies dera sua vida que li restauen, pr'amor que dempús aquest moment la comencèc a tier tan dolenta coma qui se sent trauessat eth còr pera rigorosa lança dera gelosia. E çò de pejor ère que non se'n sabie de qui deuie o podie senter-la. Mès que lèu lo treiguec d'aguest punt bèth un des qu'en brescat s'estauen, en tot díder:

- Qué n'ei de simplet aguest hilh deth Corregidor, que s'estongue hènt musiques a ua sirventa...! qu'ei vertat qu'era ei des mès beròies gojates qu'è vist, e n'è vist fòrça; mès que non per aquerò l'aurie de sollicitar damb tanta publicitat.

Ad açò que higec un aute dès eth brescat:

- Donques que de vertat è entenut a díder, coma causa cèrta, qu'era lo tie ada eth coma s'arrés: apostaria que s'està era en aguest moment dormint pregondaments darrèr deth lhet dera sua patrona, a on diden que dormís, sense saber-se'n de musiques ne cançons.
- Atau ei, repliquèc er aute, pr'amor qu'ei era mès aunèsta puncèla que se coneish; e ei estranh que, en èster en aguesta casa damb tant de rambalh e a on i a cada dia gent naua, e en tot anar per totes es crambes, non se'n sap d'era eth mendre desòrdre deth mon.

Damb aquerò qu'auie entenut, Avendaño se remetec e cuelhec alend entà poder escotar fòrça autes causes, qu'ath son de diuèrsi esturments es musicians cantèren, e totes encaminades entà Costança, que, coma didec er òste, dormie coma s'arren.

A punta de dia, se n'anèren es musicians, en tot dider-se adiu damb es grailes. Avendaño e Carriazo tornèren ena sua cramba, a on dormic qui podec enquiath maitin, arribat eth quau, se lheuèren es dus, e ambdús damb er in de veir a Costança; encara qu'eth desir der un ère un desir curiós, e eth der aute qu'ère desir d'enamorat. Mès qu'es dus les complic Costança, en tot gésser dera sala deth sòn patron tan beròia, qu'as dus les semblèc que totes es laudances que l'auie dat eth mosso des mules èren cuertes e de cap manèra desmesurades.

Era sua ròba qu'ère ua pelha e un justet de teishut verd, damb uns ganiments dera madeisha tela.

Eth justet qu'ère baish; mès era camisa, nauta, plegat eth cothèr, damb un cabeç fistonat de seda nera, botat un colaret d'esteles de jaiet sus un tròç d'ua colona d'alabastre: que non ère mens blanca era sua gargamèla; ajustada damb un cordon de Sant Francés, e penjant d'ua cinta, ath costat dret, un manat de claus. Que non amiaue sandales, senon sabates de dues sòles, vermelhes, damb uns cunhs que non se li semblauen, sonque quan de perfil mostrauen èster vermelhosi. Amiaue trenadi es peus damb ues cintes de ribans blanques; mès tan long eth trenat, que pera esquia li depassaue era cintura; eth color gessie de marron e acabaue en ròi; mès, semblaue tan net, tan parièr e tan pientat, que cap, encara que siguesse de hius d'aur, se li podie comparar. Li penjauen des aurelhes dus cojardets de veire, que semblauen pèrles: es madeishi peus li servien de garbin e de tòques.

Quan gessec dera sala, se senhèc, e damb fòrça devocion e tranquillitat hèc ua prigonda reveréncia a ua imatge de Nòsta Senhora, qu'en ua des parets deth pati ère penjada; e lheuant es uelhs, campèc as dus gojats qu'èren en tot guardar-la, e a penes les auec vist, se retirèc e tornèc a entrar ena sala.

Me rèste ara díder se qué ei çò que li semblèc a Carriazo dera beresa de Costança; que çò que li semblèc a Avendaño, ja ac auem dit, quan la campèc per prumèr viatge. Non digui arren mès qu'a Carriazo li semblèc madeish qu'ath sòn companh; mès que l'encamardèc un shinhau mens; e tant de mens, que non volesse hèr jadilha ena aubèrja, senon partir lèu entàs sues madragues.

Alavetz, cridada per Costança gessec enes correders era Argüello, damb ues autes dues gojatòtes, tanben sirventes dera casa, que se ditz qu'èren galhegues; e qu'ère de besonh que n'auèsse tantes pera molta gent qu'acodie ena aubèrja deth Sevillano, qu'ei ua des mielhors e mès freqüentades que i a en Toledo. Acodiren es mossos des òstes entà demanar uerdi; gessec er ostalièr entà balhar-lo-se, maudident as sues sirventes, que per tòrt d'eres se n'auie anat un mosso que la solie balhar damb plan bon compde e rason, sense que l'auesse mancat, segontes eth, ne un solet gran. Avendaño, qu'entenec aquerò, didec:

- Non se'n hèsque, senhor ostalièr: balhe-me eth libre deth compde; qu'es dies que m'auessa de demorar aciu, jo qu'ac aurè tan pera man çò de balhar eth uerdi e era palha que demanèssen, que non traparà mens ath mosso que ditz que li a partit.
- En vertat que vos ac arregraïsqui, gojat, responec er ostalièr, pr'amor que jo non posqui atier ad aquerò; qu'è fòrça d'autes causes que me cau cuedar dehòra de casa. Baishatz; vau a balhar-vos eth libre, e tietz compde pr'amor qu'aguesti mossos de mules son eth madeish diable, e hen enganhes d'ua mesura de uerdi damb mens consciéncia que se siguesse de palha.

Baishèc en pati Avendaño e se hiquèc en libre, e comencèc a véner mesures coma aigua, e a consignar-les damb tan bon orde, qu'er ostalièr, qu'ac campaue, demorèc content; e autant, que didec:

- Pro que volesse Diu qu'eth vòste patron non venguesse, e que vos voléssetz demorar en casa; qu'a fe de Diu que un aute poth vos cantarie. Pr'amor qu'eth mosso que se n'anèc, venguec en çò de mèn, harà uns ueit mesi, trincat e aflaquit, e ara qu'amie un parelh de vestits plan bons, e va gras coma ua mairbalena. Pr'amor que voi que sapiatz, hilh, qu'en aguesta casa i a fòrça profits, ath delà des salaris.
- Se jo me demorèsse, repliquèc Avendaño, non me'n haria guaire des guanhs; que damb quinsevolh causa me contentaria a truca d'èster en aguesta ciutat, que me diden qu'ei era mielhor d'Espanha.
- Aumens, responec er ostalièr, qu'ei des mielhors e mès abondiues que i a en era; mès que ua auta causa mos manque ara, qu'ei trapar qui que vage a cercar aigua en arriu; que tanben se n'anèc un aute mosso que damb un saumet que tengui me deishaue arràs es tenalhes, e hèta un lac d'aigua era casa; e ua des causes qu'es mossos d'animaus de carga se vanten de hèr-se a vier as sòns patrons ena mia aubèrja ei pera abondor d'aigua que tostemp i trapen; pr'amor que non les cau amiar ath sòn bestiar en arriu, senon laguens era casa beuen es cavalaries en grani

gibrelhs.

Tot aquerò entenie Carriazo, que, en veir que ja Avendaño ère acomodat e damb mestièr ena casa, non volec demorar-se en non arren, e mès, que considerèc eth gran plaser que harie a Avendaño se li seguie er anament; e atau, li didec ar ostalièr:

- Balhe-me eth saumet, senhor ostalièr; que tanben jo lo saberè cinglar e cargar coma sap eth mèn companh assetar en libre es sòns productes.
- Òc, didec Avendaño, eth mèn companh Lope Asturiano servirà de hèr a vier aigua coma un prince, e jo ne balhi fidança.

Argüello, qu'ère atentiua dès eth correder a totes aguestes rasons, en entener-li díder a Avendaño qu'eth balhaue fidança deth sòn companh, didec:

- Digue-me, senhor, e qui li balhe fidança ada eth? Qu'en vertat que me semble qu'a mès besonh d'èster fidat que d'èster fidaire.
- Care, Argüello, didec er ostalièr, non cales eth nas a on non te cau; jo que les balhi fidança as dus, e, per vida vòsta, que non ajatz cap de relacion damb es mossos de casa, que peth tòrt vòste se'n van toti.
- E plan, didec ua auta mossa, ja se demoren en casa aguesti dus gojats? A fe de Diu que se jo anèssa de camin damb eri, que jamès les fidaria era bota.
- Dèishe-se de badinades, senhora Galhega, responec er ostalièr, e hèsque eth sòn prètzhèt, e non s'endrabe damb es mossos, que l'ablasigarè a còps.
- Per cèrt, òc! Didec era Galhega. Guardatz quines jòies entà cobejar-les! Pr'amor que de vertat que non m'a trapat eth senhor tant enjogassada damb es mossos dera casa, ne de dehòra, coma entà que me tengue ena mala opinion que me tie: qu'eri son truands e se'n van quan vòlen, sense que nosates les balhem cap motiu. Polida gent ei aquera, per cèrt, entà qu'agen besonh de cap incitacion que les ahisque a hèr maitiar fòrça as sòns patrons quan eri mens se n'encueden!.
- Massa que parlatz, Galhega fraia, responec eth sòn patron; boca badada, e atenguetz ad açò que vos cau.

Aparelhèc Carriazo eth saumet, e pujant en eth d'un guimbet, s'enfilèc entar arriu, deishant a Avendaño plan content d'auer vist era sua galharda determinacion.

E vaquí qu'auem ja (en bona ora se conde) a Avendaño hèt un mosso dera aubèrja, qu'eth sòn nòm ère Tomás Pedro, qu'atau didec que se cridaue, e a Carriazo, Lope Asturiano, vengut portaire d'aigua: escambis digni d'antepausar-les as deth nassut poèta.

Tan lèu venguec d'enténer Argüello qu'es dus se demorauen en casa, que hec causida sus er Asturiano, e lo merquèc coma sòn, en tot determinar-se a tractar-lo damb suenh pr'amor de qué, encara qu'eth siguesse de condicion forena e morruda, lo tornèsse mès mòfle qu'un gant. Eth madeish discurs hec era Galhega lanfiosa sus Avendaño; e, coma es dues, per tracte e conversacion, pr'amor que dormien amassa, èren plan amigues, ath punt desnishèc era ua ara auta era sua determinacion amorosa, e dès aquera net decidiren començar era conquista des sòns dus despassionadi amants. Mès çò de prumèr que determinèren siguec que les calie demanar que non auessen cap de gelosia pes causes qu'eri les vedessen hèr ada eres, pr'amor que mau pòden contentar es mosses as de laguens se non hèn tributaris as de dehòra de casa. Caratz, frairs, didien eres (talament les auessen presents e siguessen ja es sòns vertadèrs gojats o amants); caratz e clucatz es uelhs, e deishatz tocar eth tamborin a qui se'n sap e guidar era dança a qui la compren, e non i aurà parelh de canonges en aguesta ciutat mès regaladi que ne seratz vosati d'aguestes tributàries vòstes. Aguestes e d'autes rasons d'aguesta sòrta balhèren era Galhega e era Argüello.

Ath londeman caminaue eth nòste bon Lope Asturiano de cap ar arriu, pera còsta deth Carmen, caladi es sòns pensaments enes sues madragues e ena sobta mutacion deth sòn estat. Que siguesse

per aquerò o pr'amor qu'era sòrt l'ac auie ordenat, en un pas estret, baishant era còsta, se trapèc damb er ase d'un portaire d'aigua, que pujaue cargat; e coma qu'eth baishaue e eth sòn saumet ère galhard, plan ben dispausat e pòc trebalhat, tau tustarrada li fotèc ath cansat e aflaquit que pujaue, que lo hec a quèir en solèr, e per auer-se trincat es cantres, se vessèc tanben era aigua, que per aguest malur er ancian portaire d'aigua, embestiat e encolerit, escometèc ath nau portaire, qu'encara s'estaue a shivau, e abantes de qué reagisse e descavalguèsse l'auie tustat e flocat ua dotzea de paus taus, que non li senteren ben ar Asturiano. Descavalguèc, fin finau; mès que damb tan mala encolia, qu'escometec ath sòn enemic, e agarrant-lo damb es dues mans peth còth, l'amorrèc en solèr, e atau siguec eth còp dera sua tèsta contra ua pèira, que se la dauric en dues mitats, gessent tanta sang, que se pensèc que l'auie aucit.

Molti auti portaires qu'aciu venguien, coma que vederen ath sòn companh tant ablasigat, escometeren a Lope e lo tengueren aganchat fòrtaments, sorrisclant:

– Justícia, justícia! Qu'aguest portaire a aucit a un òme.

E ath madeish temps d'aguestes rasons e crits, lo molien a còps e garrotades. D'auti acodiren ath queigut, e vederen qu'auie henuda era tèsta e que lèu ère ja expirant. Pugèren es votzes de boca en boca pera còsta ensús, e ena plaça deth Carmen arribèren enes aurelhes d'un ussièr de justícia, que, damb dues camardades, coma se volasse, se botèc ath lòc des hèts, ath temps qu'eth herit ère ja atrauessat sus eth sòn ase, e Lope entornejat de mès de vint portaires que non lo deishauen botjar-se, tant que li tustauen es costelhes de manèra, que mès se podesse témer dera sua vida que dera deth herit, sivans èren freqüents sus eth, es còps de punh e de paus d'aqueri resvenjaires dera injúria des auti.

Arribèc er ussièr, hec enlà ara gent, autregèc as sòns ajudants ar Asturiano, e agarrant eth sòn ase, e ath herit sus eth sòn, les amièc entara preson, acompanhat de tanta gent, e de tanti gojats que lo seguien, qu'a penes podie auançar pes carrèrs. Ath rumor dera gent, gessec Tomás Pedro e eth sòn patron ena pòrta dera casa, entà veir se de qué ère tant de rambalh, e desnishèren a Lope entre es dus ajudants, plen de sang eth ròstre e era boca; campèc dempús peth sòn ase er ostalièr e lo vedec tengut per un aute ajudant que ja se les auie junhut; demanèc era causa d'aqueres presons; que li siguec dita era vertat der ahèr; li hec dò peth sòn ase, cranhent que l'auie de pèrder, o, aumens, que li calerie hèr mès despenes de çò que valie. Tomás Pedro seguic ath sòn companh, sense que lo deishèssen apressar-se entà dider-li ua paraula; tanta ère era gent que l'ac empachaue e era severitat des ajudants e deth ussièr que l'amiaue. Fin finau, non lo deishèc enquia veder-lo embarrar en ua preson, e en un croton, damb dus parelhs d'orsets, e ath herit ena infermeria, a on vedec se com lo guarien, e vedec qu'era herida ère perilhosa, e fòrça, e çò de madeish didec eth cirurgian. Er ussièr se hec a seguir es dus ases entà çò de sòn, e ath delà cinc reiaus de ueit qu'es ajudants l'auien trèt a Lope.

Entornèc entara aubèrja plen de confusion e tristesa; trapèc a qui ja auie coma patron damb non mens pena qu'era qu'eth amiaue, a qui didec se com estaue eth sòn companh, e eth perilh de mòrt que se trapaue eth herit, e der ahèr deth sòn saumet. Que li didec mès: qu'ath malur se l'auie hijut un aute de non mendre engüeg, e ère, qu'un gran amic deth sòn senhor qu'auie trapat en camin l'auie dit qu'eth sòn senhor, pr'amor d'anar plan rapid e estauviar dues lègues de camin, d'ençà Madrid auie passat pera barca de Azeca, e qu'aquera net hège jadilha en Orgaz, e que l'auie balhat dotze escuts entada eth, damb era orde d'anar entà Sevilla, a on lo demoraue.

– Mès que non poirà èster atau, ahigec Tomás, pr'amor que non serà eth cas de qué dèishe ath mèn amic e companh ena preson e en tant de perilh: eth mèn patron que me poirà perdonar peth moment; mès que mès en èster tan bon e aunèst, que tierà coma bon quinsevolh fauta que li hessa, a truca que non l'ac hèsca ath mèn companh. Vòsta mercé, senhor patron, tengue a ben cuélher aguesti sòs e acodir ad aguest ahèr; e tant qu'aquerò se despen, que jo escriuerè ath mèn senhor çò que se passe, e sabi que me harà a vier sòs que siguen pro entà trèir-mos de quinsevolh perilh.

Dauric es uelhs d'un pam er ostalièr, content de veir qu'en part anaue compensant era pèrta deth sòn ase. Cuelhec es sòs, e consolèc a Tomás, en tot dider-li qu'eth coneishie persones en Toledo de tau qualitat, qu'auien fòrça man damb era justícia, especiauments ua senhora monja, parenta deth Corregidor, que lo manaue solet damb un pè, e qu'ua bugadièra deth monastèri dera tau monja auie ua hilha qu'ère plan amiga d'ua fraia d'un fraire plan familiar e coneishut deth confessor dera dita monja; qu'era quau bugadièra lauaue era ròba en casa...

E s'aguesta demane ara sua hilha, que òc qu'ac harà, que parle ara fraia deth fraire, que parle ath sòn frair, que parle ath confessor, e eth confessor ara monja, e era monja tengue a ben balhar ua nòta (que serà causa de bon hèr) ath Corregidor, a on li demane tu per tu que guarde per ahèr de Tomás, sense cap de dobte que se poirà demorar un bon resultat. Aquerò qu'a d'èster damb era condicion de qué eth portaire d'aigua non morisque, e de qué non manque enguent entà trempar a toti es ministres dera justícia; pr'amor que se non son trempats, carrinclen mès que cars de bueus.

Que li queigueren en gràcia a Tomás es aufriments deth favor qu'eth sòn patron l'auie hèt, e es infinits e endrabats caminòus que l'auie derivat; e a maugrat que se n'encuedèc que mès ac auie dit de trufaire que d'innocent, totun, l'arregraïc eth sòn bon in e l'autregèc sòs, damb era promesa de qué non ne mancarie guaire mès, sivans era confiança qu'auie damb eth sòn senhor, coma ja l'auie dit.

Era Argüello, que vedec agarrat ath sòn nau gojat, acodic lèu ena preson entà hèr-li a vier minjar, mès que non l'ac deishèren veir, per çò que tornèc plan doluda e maucontenta; mès que non deishèc d'anar eth sòn bon prepaus.

En resumit, en quinze dies siguec dehòra de perilh eth herit, e en vint declarèc eth cirurgian qu'ère deth tot guarit, e ja en aguest temps auie hèt veir Tomás que l'auien arribat cinquanta escuts de Sevilla, e en treiguent-les eth dera sua pòcha, se les autregèc ar ostalièr damb cartes e identificacion simulada deth sòn patron; e coma qu'ar ostalièr l'interassaue pas guaire verificar era vertat d'aquera correspondéncia, cuelhec es sòs, que, per èster en escuts d'aur, l'alegrauen fòrça. Per sies ducats se hec enlà era denóncia deth herit; e en dètz, per ase e pes despenes judiciaus, sentencièren ar Asturiano. Gessec dera preson; mès que non volec tornar a estar-se damb eth sòn companh. Li didec que çò que pensaue hèr ère, pr'amor qu'eth ère determinat a contunhar e amiar endauant eth sòn prepaus, crompar un saumet e tier eth mestièr de portaire d'aigua tant que s'estèssen en Toledo; que damb aquest caperader non serie jutjat ne empresoat per passapaís, e que damb ua soleta carga d'aigua poirie anar tot eth dia pera ciutat coma volesse, guardant gojates bledes.

- Abantes ne camparàs de beròies que de bledes en aguesta ciutat, que tie fama d'auer es mès discretes hemnes d'Espanha, e que van junhudes era sua discrecion e era sua beresa; e se non, guarda-lo en Costança, que des sòns excedents de beresa pòt enriquir, non solet as beròies d'aguesta ciutat, senon as de tot eth mon.
- Compde, senhor Tomás, repliquèc Lope: anem pòga pòc en çò des laudances dera senhora sirventa, se non vò que, atau que lo tengui per lhòco, lo tenga per erètge.
- Sirventa as cridat a Costança, frair Lope?, responec Tomás. Que Diu t'ac perdone e t'amie entath vertadèr coneishement dera tua errada.
- Donques non ei sirventa?, repliquèc er Asturiano.
- Enquiath moment la tengui per veder-la lauar eth prumèr plat.
- Qu'ei parièr, didec Lope, non auer-la campat lauar eth prumèr plat, se l'as campat lauar eth dusau e enquiath centau.
- Que jo te digui, frair, repliquèc Tomás, qu'era non laue, ne se'n sap de ua auta causa que deth sòn prètzhèt, e d'èster gardiana der argent hargat que i a ena casa, qu'ei molt.
- Mès se com ei que la criden per tota era ciutat, didec Lope, *era illustra sirventa,* s'ei que non

laue?. Que deu èster que coma que laue argent, e non argila, li balhen eth nòm d'illustra. Mès, a despart d'aquerò, ditz-me, Tomás: com se trapen es tues esperances?.

- En perdicion, responec Tomás; pr'amor qu'en toti aguesti dies qu'as estat presoèr jamès l'è podut díder ua soleta paraula, e, as moltes paraules qu'es òstes li diden, damb cap auta causa arrespon que damb baishar es uelhs e non badar boca; atau ei era sua aunestetat e era sua modéstia, que non mens enamore damb era sua prudéncia que damb era sua beresa. Çò que me tie despacientat qu'ei saber-me'n qu'eth hilh deth Corregidor, qu'ei gojat valerós e atrevit, se delís per era e la sollicite damb musiques; que non se passen guaires nets sense se la balhar, e, tant ath descubèrt, qu'en çò que canten la nomenten, la lauden e l'enautissen. Mès era que non les escote, d'aciu que barre era net enquiath maitin que non ges dera cramba dera sua patrona, escut que non dèishe que me trauèsse eth còr era dura sageta dera gelosia.
- Alavetz se qué penses hèr damb era impossibilitat que se t'aufrís ena conquista d'aguesta Porcia, aguesta Minerva e aguesta naua Penelope, qu'en forma de damaisèla, e de sirventa, t'enamore, t'acovarde e t'estavanís?
- Hè trufaria de jo se volesses, amic Lope; que jo me'n sabi que sò encamardat deth mès bèth ròstre que podec formar era natura, e dera mès incomparabla aunestetat qu'ara se pòt tier en mon. Costança se cride, e non Porcia, Minerva o Penelope. Plan ben, que mèstre en ua aubèrja, non ac posqui remir, mès, qué posqui hèr, se me semble qu'ei eth destin que m'incline damb fòrça oculta, e aguesta eleccion damb un clar rasonament m'amie a qué l'adora?. Guarda, amic: que non sai se com dider-te, contunhèc Tomás, era manèra com, en veir eth baish estatus d'aguesta sirventa, coma tu la crides, s'enautís eth mèn amor e se lhèue tan naut, qu'en veder-lo non lo veiga, e en coneisher-lo lo desconeisha. Que non ei possible, encara qu'ac sagi, que posca contemplar un cuert finau, s'atau se pòt díder, ena baishèsa deth sòn estatus, pr'amor que dempús vien a esfaçar-me aguest pensament era sua beresa, era sua gràcia, era sua tranquillitat, era sua aunestetat e modestia, e me hen a veir que dejós aquera rustica crospa i deu auer embarrada e amagada quauqua mina de gran valor e de merit gran. A tot darrèr, siguesse çò que siguesse, jo que l'estimi plan; e non damb aqueth amor vulgar qu'a d'autes è estimat, senon damb un amor tan límpio, que non se tie ad arren qu'a servir e procurar qu'era m'estime, en tot pagar-li damb aunèsta volentat çò qu'ara mia, tanben aunèsta, se deu. E ja t'è dit, amic, que pòs hèr çò que volgues, o ja anar-te'n entath tòn romieuatge, o ja crompar er ase e hèr-te portaire d'aigua, coma as determinat.

En aguest punt hec un gran crit er Asturiano e, sorrisclant, didec:

- O, amor platonic! O, sirventa illustra! O, erosi tempsi es nòsti, que vedem qu'era beresa enamore sense encolia, era aunestetat alugue sense usclar, era gràcia shaute sense qu'ahisque, era baishèsa der estatus umil obligue e fòrce a qué te calen sus era arròda dera que criden Fortuna! O, praubi tons mèns, que vos passatz er an sense èster visitadi d'aguest tant enamorat e afeccionat vòste! Mès er an a vier que jo ac cambiarè tot, de sòrta que non se planhen de jo es caps de còlha des mies desirades madragues.

Ad aquerò que didec Tomás:

- Ja veigui, Asturiano, guaire te'n trufes de jo. Çò que poiries hèr qu'ei partir de bona manèra entara tua pescaria, que jo me demorarè ena mia caça, e aciu que me traparàs quan tornes. Se voléssetz hèr-te a vier es sòs que t'apertien, dempús te les balharè; e vè-te'n en patz, e cadun que seguisque eth camin qu'eth sòn destin li senhalèsse.
- Que te hèja mès discret, repliquèc Lope; te penses que çò qu'è dit ei de trufaria? Mès, donques que me'n sabi que tu parles de vertat, de vertat te servirè en tot aquerò que sigue deth tòn gost. Solet ua causa te demani, coma recompensa des moltes que vau a hèr ath tòn servici: qu'ei que non me botes ena escadença de qué era Argüello me galantege ne sollicite; pr'amor qu'abantes trincarè damb era tua amistat que calar-me en perilh de tier era sua.

Per Diu, amic, que blague mès qu'un reportaire e que li putz er alend, coma se s'auesse arrasat, dès ua lègua: totes es dents de naut que son postisses, e, entà jo, que toti es peus son perruca; e, entà apraiar e suplir aguesti defèctes, dempús que me desnishèc eth sòn mau pensament, hè per arrasar-se damb cerusa, e atau se blanquís eth ròstre, que non pareish qu'ua mascara de ges blos.

– Tot aquerò qu'ei vertat, repliquèc Tomás, e non ei tan mala era Galhega qu'a jo me martirize. Çò que podem hèr ei que solet aguesta net t'estongues ena aubèrja e deman cromparàs er ase que dides e cercaràs ua auta aubèrja; e atau hugeràs es trobalhes d'Argüello, e jo demorarè estacat as dera Galhega e as arrais dera vedença dera mia Costança.

Aquerò convengueren es dus amics e se n'anèren entara aubèrja, a on er Asturiano siguec recebut damb fòrça mòstres d'amor per part dera Argüello. Aquera net i auec ua dança ena pòrta dera aubèrja, de molti mossos de mules qu'auie en era e enes autes aubèrges pròches. Qui toquèc era guitarra siguec er Asturiano; es dançaires, ath delà des dues galhegues e dera Argüello, sigueren ues autes tres mosses de ua auta aubèrja. Que s'amassèren tanben fòrça desguisadi, damb mès desir de veir a Costança qu'era dança, mès era, que non campèc ne gessec a veir era dança, çò que deishèc trincadi fòrça desitges.

De tau manèra tocaue era guitarra Lope, que didien que la hège parlar. Li demanèren es mosses, e mès que mès era Argüello, que cantèsse bèra romança; eth didec que, s'eres la dançauen atau que se cante e se dance enes comèdies, que la cantarie, e que, entà que non la errèssen, que hessen tot aquerò qu'eth les didesse cantant e non ua auta causa.

Qu'auie, entre es mossos de mules, dançaires, e entre es mosses, ne mens ne mès. Aumplic eth pitrau Lope, en tot gargalhar dus viatges, tant que pensaue se qué diderie; e, coma qu'ère de rapid, aisit e polit engenh, en aguest plan divertit ambient, ara seguida comencèc a cantar d'aguesta manèra:

"Salga la hermosa Argüello,
moza una vez, y no más;
y, haciendo una reverencia,
dé dos pasos hacia atrás.
De la mano la arrebate
el que llaman Barrabás:
andaluz mozo de mulas,
canónigo del Compás.
De las dos mozas gallegas
que en esta posada están,
salga la más carigorda
en cuerpo y sin delantal.
Engarráfela Torote,
y todos cuatro a la par,
con mudanzas y meneos,
den principio a un contrapás. "

Tot çò que cantaue er Asturiano heren ath pè dera letra eri e eres; mès, quan venguec a díder que balhèssen començament a un contrapàs, responec Barrabás, qu'atau lo cridauen de fausnòm ath dançaire mosso de mules:

– Frair musician, guarde çò que cante e non cride peth fausnòm ad arrès pr'amor que vage mau vestit, qu'aciu non i a arrés damb parraquets, e cadun se vestís coma Diu l'ajude.

Er òste, qu'entenec era ignorància deth mosso, li didec:

- Frair mosso, contrapàs ei ua dança estrangèra, e non fausnòm de mau vestidi.
- S'ei aquerò, repliquèc eth mosso, que non cau que mos ac diboishen: hèsquen es sòns sarabats, chacones e lhocaries avientes, e escudèlen coma volessen, qu'aciu i a persones que saberàn aumplir es sues mesures enquiath còth.

Er Asturiano, sense badar boca, contunhèc eth sòn cant en tot díder:

"Entren, pues, todas las ninfas

y los ninfos que han de entrar,

que el baile de la chacona

es más ancho que la mar.
Requieran las castañetas
y bájense a refregar
las manos por esa arena
o tierra del muladar.
Todos lo han hecho muy bien,
no tengo qué les rectar;
santígüense, y den al diablo
dos higas de su higueral.
Escupan al hideputa
por que nos deje holgar,
puesto que de la chacona
nunca se suele apartar.
Cambio el son, divina Argüello,
más bella que un hospital;
pues eres mi nueva musa,
tu favor me quieras dar.
El baile de la chacona
encierra la vida bona.
Hállase allí el ejercicio
que la salud acomoda,
sacudiendo de los miembros
a la pereza poltrona.
Bulle la risa en el pecho
de quien baila y de quien toca,
del que mira y del que escucha
baile y música sonora.
Vierten azogue los pies,
derrítese la persona
y con gusto de sus dueños
las mulillas se descorchan.
El brío y la ligereza
en los viejos se remoza,
y en los mancebos se ensalza
y sobremodo se entona.
Que el baile de la chacona
encierra la vida bona. ¡
Qué de veces ha intentado
aquesta noble señora,
con la alegre zarabanda,

el pésame y perra mora,
entrarse por los resquicios
de las casas religiosas
a inquietar la honestidad
que en las santas celdas mora!
¡Cuántas fue vituperada
de los mismos que la adoran!
Porque imagina el lascivo
y al que es necio se le antoja,
Que el baile de chacona
encierra la vida bona.
Esta indiana amulatada,
de quien la fama pregona
que ha hecho más sacrilegios
e insultos que hizo Aroba;
ésta, a quien es tributaria
la turba de las fregonas,
la caterva de los pajes
y de lacayos las tropas,
dice, jura y no revienta,
que, a pesar de la persona
del soberbio zambapalo,
ella es la flor de la olla,
y que sola la chacona
encierra la vida bona.

Tant que Lope cantaue, se divertien en tot dançar era multitud de mulaires e sirventes deth balh, qu'èren dotze; e mentretant que Lope s'esdegaue a passar entà deuant cantant d'autes causes de mès qualitat, substància e consideracion des qu'auie cantat, un des gojats desguisats que campauen eth balh didec, sense desguisar-se:

– Cara, borracho! Cara, cueire! Cara, bota, poèta vielh, musician faus!

Dempús d'aquerò, ne vengueren d'auti, en tot dider-li tanti escarnis e moninades, que Lope hec per carar; mès es mossos de mules s'ac agarrèren tan mau, que se non auesse estat per ostalièr, que damb bones rasons les solatgèc, aquiu s'aurie vengut era de Mazagatos; e encara damb tot açò, non aurien deishat d'arribar as mans se non auesse vengut era justícia e les auesse hèt retirar a toti.

A penes s'auien retirat, qu'arribèc enes aurelhes de toti es qu'en barri èren desvelhadi ua votz d'un òme que, seigut sus ua pèira, dauant era aubèrja deth Sevillano, cantaue damb tan meravilhosa e doça armonia, que les deishèc suspensi e les obliguèc a qué l'escotèssen enquiath finau. Mès qui mès atentiu s'estèc siguec Tomás Pedro, pr'amor qu'ada eth mès li tanhie, non solet er escotar era musica, senon compréner era letra, qu'entada eth non siguec enténer cançons, senon cartes d'excomunion que l'aclapauen era amna; pr'amor que çò qu'eth musician cantèc siguec aguesta romança:

"¿Dónde estás, que no pareces,
esfera de la hermosura,
belleza a la vida humana
de divina compostura?
Cielo impíreo, donde amor
tiene su estancia segura;
primer moble, que arrebata
tras sí todas las venturas;
lugar cristalino,

donde transparentes aguas puras
enfrían de amor las llamas,
las acrecientan y apuran;
nuevo hermoso firmamento,
donde dos estrellas juntas,
sin tomar la luz prestada,
al cielo y al suelo alumbran;
alegría que se opone
a las tristezas confusas del padre
que da a sus hijos
en su vientre sepultura;
humildad que se resiste
de la alteza con que encumbran
el gran Jove, a quien influye
su benignidad, que es mucha.
Red invisible y sutil, que
pone en prisiones duras
al adúltero guerrero
que de las batallas triunfa;
cuarto cielo y sol segundo,
que el primero deja a escuras
cuando acaso deja verse:
que el verle es caso y ventura;
grave embajador, que hablas
con tan estraña cordura,
que persuades callando,
aún más de lo que procuras;
del segundo cielo tienes
no más que la hermosura,
y del primero, no más
que el resplandor de la luna;
esta esfera sois, Costanza,
puesta, por corta fortuna,
en lugar que, por indigno,
vuestras venturas deslumbra.
Fabricad vos vuestra suerte,
consintiendo se reduzga
la entereza a trato al uso,
la esquividad a blandura.
Con esto veréis, señora,
que envidian vuestra fortuna
las soberbias por linaje;
las grandes por hermosura.
Si queréis ahorrar camino,
la más rica y la más pura
voluntad en mí os ofrezco
que vio amor en alma alguna. "

Acabar aguesti darrèri versi e vier volant dus bocins de tòcho que siguec tot ua soleta causa; que, s'en lòc de vier près des pès deth musician l'auessen vengut ath miei dera tèsta, de bon hèr l'aurien trèt deth cap era musica e era poesia. S'espauric eth praube, e arrinquèc a córrer pala enjós damb tanta prèssa, que non l'auesse cuelhut un lebrèr. Malerós estat des musicians, arrates-caudes e

uhons, tostemp sometudi ad aguestes ploges e desordes!

A toti es qu'auien escotat era votz der acalhauat, que les semblèc ben; mès a qui mès, siguec a Tomás Pedro, qu'admirèc era votz e era romança; mès que l'aurie shautat mès ada eth qu'era escadença de tantes musiques siguesse costada per auta persona que Costança. Contrari ad aguesta pensada siguec Barrabás, eth mosso de mules, que tanben siguec atentiu ara musica; pr'amor que, atau que vedec húger ath musician, didec:

- Vè-te'n a saber tà on anaràs!, pòcvau, trobador de Judes, qu'es piudes se te mingen es uelhs! E quin diable t'ensenhèc a cantar a ua sirventa causes d'esfères e de cèus, e d'arròdes de fortuna, en tot cridar-la deluns e dimars? Se l'auesses dit, a mala ora entà tu e entà qui l'auesse semblat ben era tua tròba, qu'ei tibada coma un espargue, entonada coma un plomatge, blanca coma era lèit, aunèsta coma un fraire novici, doça e forena coma ua mula de loguer, e mès dura qu'un bocin de mortièr de caudea; que s'aquerò li didesses, era ac entenerie e se vantarie; mès que cridar-la embaishador, e hilat, e mòble e nautesa e baishesa, mès qu'ei entà didè'c a un mainatge dera doctrina qu'a ua sirventa. De vertat que i a poètes en mon qu'escriuen tròbes que non i a diable que les comprengue. Jo, aumens, encara que sò Barrabás, aguestes qu'a cantat eth musician que non les entreveigui bric: guarden se qué harà Costança! Mès era qu'ac hè mielhor, que s'està en lhet hènt trufaria deth madeish Preste Juan de la Indias. Aguest musician, aumens, non ei des deth hilh deth Corregidor, qu'aqueri son molti, e de quan en quan se dèishen compréner, mès aguest, per Diu que me dèishe desengustat!.

Toti es qu'enteneren a Barrabás receberen gran plaser, e tengueren era sua censura e pensada coma plan acertades.

Dempús d'aquerò, se calèren toti en lhet; e, tan lèu se demorèc tranquilla era gent, qu'entenec Lope que trucauen ara pòrta dera sua cramba tot doç. E, preguntant se qui cridaue, siguec responut damb votz baisha:

- Era Argüello e era Galhega: dauritz-mos que mos morim de hered.
- Donques era vertat ei, responec Lope, qu'èm ena mitat dera canicula.
- Dèisha-te de badinades, Lope, repliquèc era Galhega: lhèua-te e daurís, que viem hètes ues archiduquèses.
- Archiduquèses e ad aguestes ores?, responec Lope. Que non creigui en eres; mèsalèu me pensi qu'ètz bruishes o ues plan granes brigantes: anatz-vos-en d'aciu lèu; se non, per vida de...juri que se me lhèui, damb es hèrs dera mia cinta vos meterè es anques coma passavèths.

Eres que se vederen responudes tant aspraments, e tan dehòra de çò que s'auien imaginat, cranheren eth vam der Asturiano; e, decebudes es sues esperances e esfaçades es sues intencions, se'n tornèren tristes e maleroses entàs sòns lhets; encara qu'abantes de desseparar-se dera pòrta, didec era Argüello, plaçant eth muset peth trauc dera clau:

- Que non ei era mèu entara boca der ase.

E damb aquerò, coma s'auesse dit ua grana senténcia e cuelhut ua justa resvenja, se'n tornèc, coma s'a dit, tath sòn trist lhet.

Lope, qu'entenec qu'auien partit, didec a Tomás Pedro, qu'estaue desvelhat:

- Guardatz, Tomás: botatz-me a pelejar damb dus gigants, e s'ei de besonh, entath vòste servici, estronhar mieja dotzea o ua de leons, que jo ac harè damb mès assopliment que béuer un veire de vin; mès se me metetz eth besonh de calar-me ath hons damb era Argüello, non ac consentirè ne que me tachen de sagetes. Guarda quines damaisèles de Dinamarca mos auien aufrit era sòrt aguesta net!. Totun açò, deman vierà era tranquillitat.
- Ja t'è dit, amic, responec Tomás, que pòs hèr eth tòn gost, o ben anar-te'n entath tòn romieuatge, o ben crompar er ase e hèr-te portaire, coma as determinat.

- En çò de portaire m'afirmi, responec Lope. E dormigam çò de pòc que mos rèste enquia que se hèsque de dia, qu'è eth cap coma un cantre e non è talents ara entà blagar damb tu.

S'adormiren; claregèc eth dia, se lheuèren, e acodic Tomás a balhar uerdi e Lope se n'anèc entath mercat des bèsties, qu'ei près d'aquiu, a crompar un ase que siguesse pro bon.

Se passèc, donc, que Tomás, amiat pes sòns pensaments e pera comoditat que l'autrejaue era solitud des meddiades, auie compausat uns vèrsi amorosi que les auie escrit en madeish libre a on auie eth compde deth uerdi, damb era intencion de trèir-les dempús dehòra, en net, e trincar o esfaçar aqueres huelhes. Mès abantes qu'ac podesse hèr, en èster eth dehòra de casa e auer deishat eth libre sus eth calaishon deth uerdi, lo cuelhec eth sòn patron, e, en tot daurir-lo entà veir se com anaue eth compde, trapèc es vèrsi, que dempús de lieger-les se trebolèc e preocupèc. Qu'anèc damb eri entara sua hemna, e, abantes de qué les liegesse, cridèc a Costança; e, damb grana insisténcia, barrejada de menaces, li didec que li hesse a saber se Tomás Pedro, eth mosso deth uerdi, l'auie hèt bèra galanteria, o bèra paraula non avienta, o que dèsse senhau d'auer-la afeccion. Costança jurèc qu'era prumèra paraula, en aquera o en auta matèria, ère encara per dider-la, e que jamès, ne autaplan damb es uelhs, l'auie balhat senhaus de cap mau pensament. La crederen es sòns patrons, pr'amor d'èster acostumadi a entener-la díder era vertat en tot çò que li demanauen. Li dideren que se'n podie anar, e er ostalièr didec ara sua hemna:

- Sabi pas se qué pensar d'açò. Vos cau saber, senhora, que Tomás tie escrites en aguest libre deth uerdi ues còbles que me hèn a sospechar qu'ei encamardat de Costanceta.
- Veigam es còbles, responec era hemna, que jo vos diderè çò que i deu auer.
- Qu'atau serà, sens dobte, repliquèc eth sòn marit; pr'amor que, coma ètz poèta, lèu i traparatz eth sentit.
- Non sò poèta, responec era hemna, mès ja sabetz qu'è bon entendement e me'n sabi de pregar en latin es quate oracions.
- Que serie mielhor que les recitèssetz en romanç; que ja vos didec eth vòste oncle eth clèrgue que didíetz mil asenades quan pregàuetz en latin e atau que non pregàuetz bric.
- Aguesta balestada a gessut dera sua hilhòla neboda, qu'ei envejosa de veder-me cuélher es "Horas" en latin e anar-me'n per eres coma per vinha vrenhada.
- Que sigue coma voléssetz, responec er ostalièr. Hètz atencion, qu'es còbles son aguestes:

¿Quién de amor venturas halla?
El que calla.
¿Quién triunfa de su aspereza?
La firmeza.
¿Quién da alcance a su alegría?
La porfía.
Dese modo, bien podría
esperar dichosa palma
si en esta empresa mi alma calla,
está firme y porfía.
¿Con quién se sustenta amor?
Con favor.
¿Y con qué mengua su furia?
Con la injuria.
¿Antes con desdenes crece?
Desfallece.
Claro en esto se parece
que mi amor será inmortal,
pues la causa de mi mal

ni injuria ni favorece.
Quien desespera, ¿qué espera?
Muerte entera.
Pues, ¿qué muerte el mal remedia?
La que es media.
Luego, ¿bien será morir?
Mejor sufrir.
Porque se suele decir,
y esta verdad se reciba,
que tras la tormenta esquiva
suele la calma venir.
¿Descubriré mi pasión?
En ocasión.
¿Y si jamás se me da?
Sí hará.
Llegará la muerte en tanto.
Llegue a tanto
tu limpia fe y esperanza,
que, en sabiéndolo Costanza,
convierta en risa tu llanto.

- N'auem mès?, didec era ostalièra.
- Non, responec eth marit; mès qué vos an semblat aguesti vèrsi?
- Prumèr, didec era, que mos cau verificar se son de Tomás.
- Aquerò qu'ei segur, repliquèc eth marit, pr'amor qu'era letra deth compde deth uerdi e era des còbles qu'ei era madeisha, sense que se pogue remir.
- Guardatz, marit, didec era ostalièra: per çò que veigui, donques qu'es còbles nomenten a Costanceta, mos cau pensar que se heren entada era, totun açò non ac auem de tier nosati coma vertat, atau que se se les vedéssem escríuer; mès que mès, pr'amor que i a d'autes Costances qu'era nòsta en mon; mès, s'ac admetem, aquiu que non i ditz arren que la desaunore ne li demane causa que sigue importanta. Sigam ara demora e avisem ara gojata, pr'amor que s'eth ei encamardat d'era, solide que harà mès còbles e que sajarà de se les autrejar.
- Non serie mielhor, didec eth marit, deishar-mos d'anar d'aguesti suenhs e hèr-lo enlà de casa?
- Aquerò, responec era ostalièra, qu'ei ena vòsta man; mès de vertat, sivans vos didetz, eth mosso ei dable, de manèra que serie un cargue de consciéncia hèr-lo dehòra per ua tan leugèra ocasion.
- Plan ben, didec eth marit, seram ara demora, coma vos didetz, e eth temps mos diderà se qué mos calerà hèr.

Acordèren açò, e tornèc er ostalièr a plaçar eth libre a on l'auie trapat. Que venguec Tomás inquiet a cercar eth sòn libre, lo trapèc, e pr'amor de qué non li venguesse un aute subersaut, cambièc de lòc es còbles e copèc aqueres huelhes, e se prepausèc de sajar a desnishar eth sòn desitge a Costança ena prumèra escadença que l'arribèsse. Mès, coma qu'era anaue tostemp sus es estrius dera sua aunestetat e modéstia, ad arrés li balhaue eth moment de guardar-la, e encara mens de blagar damb era; e, coma auie tanta gent e tanti uelhs ena aubèrja, aumentaue mès era dificultat de li parlar, çò que desesperaue ath praube enamorat.

Ath londeman acodic Tomás a balhar uerdi, e Lope se n'anèc de cap ath mercat des bèsties, qu'ei ath cant, a crompar un ase que siguesse tau que bon.

En tot auer gessut aqueth dia Costança damb ua tòca ajustada enes caròles, e dit a qui l'ac demanèc se per qué se l'auie botat, qu'auie un gran mau de caishaus, Tomás, qu'es sòns desitges

l'alugauen eth sòn entendement, de seguit li venguec entath cap çò que serie bon que hesse, e didec:

- Senhora Costança, jo que li balharè ua oracion escrita qu'en dus viatges que la prègue, se l'anarà en un virament de uelhs eth sòn dolor.
- Fòrça gràcies, responec Costança; que jo la pregarè, pr'amor que sabi liéger.
- Qu'a d'èster damb ua condicion, didec Tomás, que non l'ac a de mostrar ad arrés; pr'amor que l'estimi plan, e non serà bon que per saber-la molti se mensprède.
- Jo li prometi, didec Costança, Tomas, que non la balharè ad arrés; e balhe-la-me lèu, pr'amor que me fatigue fòrça eth dolor.
- Que la transcriuerè de memòria, responec Tomás, e dempús se l'ac balharè.

Aguestes sigueren es prumères rasons que Tomás didec a Costança e Costança a Tomás en temps que hège que s'estaue ena casa, que ja passauen de vint-e-quate dies. Se retirèc Tomás, e escriuec era oracion, e se passèc que l'ac podec balhar a Costança sense qu'arrés ac vedesse, e era, damb gran plaser e mès devocion, se calèc en ua cramba soleta, e en daurir eth papèr, vedec que didie atau:

"Senhora dera mia amna: que jo sò un cavalièr naturau de Burgos; s'artenhi era edat deth mèn pair, eretarè un auviatge de sies mil ducats de renda. Pera fama dera vòsta beresa, que s'esten per moltes lègues, deishè era mia pàtria, escambiè eth mèn vestit, e en aqueth que me vedetz, venguí a servir ath vòste patron; se vos voléssetz èster mia, pes mejans que mès ara vòsta aunestetat convenguen, didetz-me se quines pròves voletz que hèsca entà hèr-vos a saber d'aguesta vertat; e ja assabentada d'era, en èster deth vòste gost, vierè eth vòste espòs e me tierè peth mès ben afortunat deth mon."

Mentretant que Tomás entenie que Costança s'estaue liegent eth sòn papèr, li pataquejaue eth còr, cranhent o demorant, o ja era senténcia dera sua mòrt, o ja era restauracion dera sua vida. Gessec, ath temps, Costança, tan beròia, encara que caperada, que se se podesse aumentar era sua beresa damb bèth accident se poirie pensar qu'eth subersaut d'auer vist en papèr de Tomás auta causa tan luenh dera que se pensaue auie incrementat era sua beresa. Gessec damb eth papèr enes mans esbocinat en mundi trocets, e didec a Tomás:

- Frair Tomás, aguesta era tua oracion que mès semble bruisheria e enganha qu'oracion santa, e atau, jo que non la voi creir ne tier, e per aquerò que l'è esbocinat, pr'amor de qué non la veigue arrés que sigue mès credula que jo. Aprene d'autes oracions de mès bon hèr, pr'amor qu'aguesta serà impossible que te sigue profitosa.

E en tot díder açò, se n'anèc damb era sua patrona, e Tomás demorèc en suspens; mès un shinhau padegat, en veir que solet en pitrau de Costança s'estaue eth secret deth sòn desitge; en tot semblar-li que, pr'amor que non n'auie balhat compde d'eth ath sòn patron, aumens non ère en perilh de qué lo hessen dehòra de casa. Li semblèc qu'en prumèr pas qu'auie hèt ena sua pretension auie estramuncat damb un pilèr d'inconvenients, e que, enes causes granes e dobtoses, era màger dificultat s'està enes principis.

Tant qu'querò se passèc ena aubèrja, s'estaue er Asturiano crompant er ase a on les venien; e a maugrat que ne trapèc fòrça, cap d'eri lo satisfec, pr'amor qu'un gitano s'estèc tu per tu entà encaishar-li un ase que mès caminaue pes foetades que l'auie botat enes aurelhes que pera sua leugeresa; mès çò que contentaue damb eth sòn pas desagradaue damb eth còs, qu'ère plan petit, e non dera granor e mida que Lope volie, que lo cercaue pro entà que l'amièsse, ath delà, ada eth, ja siguessen uets o plei es cantres. Se l'apressèc, alavetz, un gojat, e li didec ena aurelha:

- Galant, se cèrques bèstia comòda entath mestièr de portaire d'aigua, jo qu'è un ase aciu ath cant, en un prat, que non n'a ne mielhor ne màger ena ciutat; e li conselhèc que non crompèsse bèstia de gitanos, pr'amor qu'encara que semblen sanes e bones, totes son fausses e plies de malauties; se vò crompar era que li conven, vengue damb jo e non bade era boca.

Lo creiguec er Asturiano, e li didec que lo guidèsse entà a on se trapaue er ase que tan laudaue.

Se n'anèren es dus man a man, coma diden, enquia qu'arribèren ena Huerta del Rey, a on en ombrèr d'ua enclusa trapèren fòrça portaires, qu'es sòns saumets peishien en un prat que i auie ath costat. Li mostrèc eth venedor eth sòn ase, talament, que li queiguec de bon uelh ar Asturiano, e de toti es qu'aquiu s'estauen siguec laudat er ase per fòrt, caminaire e plan minjaire. Que heren er acòrd, e sense ua auta seguretat ne informacion, en tot èster mercadièrs e intercessors es auti portaires, paguèc dètz-e-sies ducats per ase, damb toti es utisi deth mestièr. Hec eth pagament reiau en escuts d'aur. Li balhèren es felicitacions pera crompa, e pera entrada en mestièr, e li certifiquèren qu'auie crompat un ase plan bon, pr'amor qu'eth propietari que lo deishaue, sense que s'estropièsse ne rebaishèsse, auie guanhat damb eth, en mens d'un an, dempús d'auer-se sostengut ada eth e ar ase aunèstaments, dus parelhs de vestits, e mès que mès aqueri dètz-e-sies ducats, damb es quaus pensaue tornar ena sua tèrra, a on l'auien concertat un maridatge damb ua miei parenta sua.

Ath delà des mercadièrs der ase, i auie uns auti quate portaires hènt ath jòc dera *prumèra*, ajaçats en solèr, en tot tier de taula era tèrra e de subertaula es sues capes. Tachèc es uelhs er Asturiano en eri, e vedec que non jogauen coma portaires, senon coma archidiagues, pr'amor qu'auien de rèsta cadun mès de cent reiaus en quataus e en argent. Que venguet ua man de botar-i toti era rèsta, e s'un non deishaue guanhar ar aute, que s'ac harie seguir tot. Fin finau, a dus en aquera rèsta se les acabèc eth sòs e se lheuèren; en veir aquerò eth venedor der ase, didec que se n'auesse un quatau, qu'eth jogarie, pr'amor que non li shautaue jogar en tresau. Er Asturiano didec qu'eth harie eth quatau. Se seigueren lèu lèu, se passèc era causa pro ben, e en tot voler jogar abantes es sòs qu'eth temps, en pòga estona perdec Lope sies escuts qu'auie, e en veder-se pelat, didec que se li volien jogar er ase, eth que se lo jogarie. L'acceptèren era escometuda, e hec de rèsta un quart d'ase, dident que en quarts se lo volie jogar. L'anèc tan mau, qu'en quate rèstes seguides perdec es quate quarts der ase, e les guanhèc eth madeish que se l'ac auie venut; e en tot lheuar-se entà autrejar-lo-se ada eth, didec er Asturiano que se n'encuedèssen qu'eth solet s'auie jogat es quate quarts der ase; mès qu'era coa, que se la balhèssen, e se hessen a vier er ase bravaments.

Les costèc er arrir a toti era demana dera coa, e i auec letrats que les semblèc que non auie rason en çò que demanaue, en díder que quan se ven un mardan o bèth aute cap de bestiar, non se trè ne pren era coa, qu'ara fòrça li cau anar damb un des quarts deth darrèr. Ad açò que repliquèc Lope qu'es mardans de Berberia normauments tien cinc quarts, e qu'eth cincau ei era coa, e quan es taus motons se quartegen, autant vau era coa que quinsevolh quart; e qu'ad açò d'anar era coa damb eth cap de bestiar que se ven viua e non se quartege, qu'ac acceptaue; mès qu'era sua non siguec venuda, senon jogada, e que jamès siguec era sua intencion jogar-se era coa, e qu'ath còp se l'entornèssen damb tot çò d'annèxe e concernint ada era, qu'ère dès era punta deth cervèth, compdada era ossamenta der arrastèth dera esquia, a on era agarraue eth començament e descenie, enquia arribar enes darrèrs peus d'era.

- D'acòrd, didec un, qu'aquerò sigue coma vos didetz, e que vo'la balhen coma demanatz, e seiguetz-vos ath costat de çò que ne rèste der ase.
- Donques atau ei!, repliquèc Lope. Que me vengue era coa; se non, per Diu que non se haràn a vier er ase encara que venguessen guairi portaires age en mon; e non se pensen que per èster tanti es que se trapen aciu m'an de hèr enganha, pr'amor que sò jo un òme que me saberè hèr a vier a un aute òme e tachar-li dus pams de daga pera bodena, sense que s'en sàpie de qui, per a on, e se com l'arribèc; e mès, que non voi que me paguen era coa tassada en quantitat, senon que voi que me la balhen tau quau e la talhen der ase, coma è dit.

Ath guanhaire e as auti que non les semblèc ben amiar aqueth ahèr pera fòrça, pr'amor que vederen qu'ère de tau fortalesa er Asturiano, que non s'avierie a qué se la joguèssen, e un d'eri, que semblaue de mès rason e discurs, les concertèc entà que se joguèsse era coa contra un quart der ase a ua tirada, o a dues e ara carta mès nauta. Se meteren d'acòrd, guanhèc era tirada Lope, se piquèc er aute, hiquèc er aute quart, e en ues autes tres mans se quedèc sense ase. Que volec jogar-se es sòs; Lope que non volie; mès autant li persutèren toti, que li calèc hè'c, damb era quau causa hec eth viatge deth maridat, en tot deishar-lo sense ne un solet meravedí; e siguec tanta era tristor qu'aquerò

li costèc ath perdedor, que s'amorrèc en solèr e comencèc a hèr-se còps de cap per tèrra. Lope, coma ben neishut e coma liberau e compatissent, lo lheuèc e li tornèc tot eth sòs que l'auie guanhat, e es dètz-e-sies ducats der ase, e encara des qu'eth auie ne repartic damb es presents, qu'era sua estranha liberalitat estonèc a toti; e s'auessen estat es tempsi e es escadences deth Tamorlan, l'auessen hèt rei des portaires.

Damb grana acompanhada tornèc Lope ena ciutat, a on condèc a Tomás çò que s'auie passat. Non restèc tavèrna, ne cerèr, ne junta de tafurèls a on non se'n sabessen deth jòc der ase, er ahèr dera coa e eth vam e era liberalitat der Asturiano; mès coma era mala bèstia dera plèba, ena màger part, ei dolenta, maudita e maudisenta, non calèc ena memòria era liberalitat, vam e bones parts deth gran Lope, senon solet era coa; e atau, a penes auec passat dus dies pera ciutat en tot aprovedir d'aigua, que se sentec senhalat per molti damb eth dit, que didien: "aguest qu'ei eth portaire dera coa". S'estèren es mainatges atentius, se'n saberen deth cas, e encara non auie pistat Lope pera entrada de quinsevolh carrèr, que pertot lo cridauen, d'aciu e d'aquiu delà: "Asturiano, balha-me era coa!, balha-me era coa, Asturiano!". Lope que se vedec assagetat per tantes lengües e tantes votzes, hec per carar, en creir qu'en sòn long silenci se negarie tanta insoléncia; mès que non; pr'amor que coma mès caraue, mès es mainatges sorrisclauen; e atau, sagèc de cambiar era sua paciéncia en colèra, e baishant der ase, escometec a paus darrèr es mainatges, çò que hec afinar era polverièra e calar-li huec, e que siguec un aute talhar eth cap des serpents, pr'amor qu'en lòc d'ua que ne treiguie, en batanar un gojat, ne neishie ath temps, non ues autes sèt, senon sèt centes, que damb mès fòrça e mès soent li demanauen era coa. A tot darrèr, decidic retirar-se en ua auta aubèrja qu'auie cuelhut dehòra dera deth sòn companh, e de s'i estar enquia qu'era influéncia d'aqueth mau planeta se passèsse, e s'esfacèsse dera memòria des mainatges aquera demana dolenta dera coa que li hègen.

Sies dies se passèren sense que gessesse de casa, senon de nets, qu'anaue a veir a Tomás e preguntar-li sus er estat que se trapaue, eth quau li condèc que *non* auie podut parlar ua soleta paraula damb Costança. Lope li condèc ada eth era violéncia que li balhauen es mainatges en demanar-li era coa, pr'amor qu'eth auie demanat era deth sòn ase, que hec eth sòn famós perdon deth deute. Li conselhèc Tomás de non gésser de casa, aumens dessús er ase, e que se gessesse, siguesse per carrèrs solitaris e desseparadi, e s'aquerò non siguesse pro, li calerie deishar eth mestièr, darrèr remèdi entà botar fin a ua tan pòc aunèsta demana. Se n'anèc, atau, Lope entara sua aubèrja, damb er in de non gésser d'era en uns auti sies dies, aumens, damb er ase.

Que serien es onze dera net, que de ressabuda e sense pensar-s'ac vederen entrar ena aubèrja fòrça vergues de justícia e, ath darrèr, eth Corregidor. Se tarabastèc er ostalièr, e autanplan es òstes; pr'amor qu'es cometes quan s'amuishen tostemp còsten temor de malurs e infortunis, ne mès ne mens qu'era justícia, quan còp sec e damb rambalh entre en ua casa, espante e espaurís enquia e tot es consciéncies non colpables. Entrèc eth Corregidor ena sala, e cridèc ar ostalièr de casa, que venguec tremolant a veir se qué volie eth Corregidor. Atau que lo vedec eth Corregidor, li preguntèc damb fòrça gravetat:

- Ètz vos er ostalièr?
- Òc, senhor, responec eth; entà çò qu'era vòsta mercé me volesse manar.

Manèc eth Corregidor que gessessen dera sala toti es qu'aquiu s'estauen e que lo deishèssen solet damb er ostalièr. Atau ac heren, e en tot demorar-se solets, didec eth Corregidor ar ostalièr:

- Ostalièr, quina gent de servici auetz ena vòsta aubèrja?
- Senhor, responec, tengui dues mosses galhegues, e ua mestrèssa e un mosso que tie compde de balhar uerdi e palha.
- Arrés mès?, repliquèc eth Corregidor.
- Non senhor, responec er ostalièr.
- Donques didetz-me, ostalièr, didec eth Corregidor, a on ei era gojata que diden que mèstre en aguesta casa, tan beròia, que per tota era ciutat la criden *era illustra sirventa*?. E autanplan m'an

arribat a díder qu'eth mèn hilh senhor Periquito ei encamardat, e que non manque serada que non li balhe musica?

- Senhor, responec er ostalièr, aguesta *sirventa illustra* que diden ei vertat que s'està en aguesta casa; mès que ne ei era mia mossa ne dèishe d'èster-ne.
- Non compreni çò que didetz, ostalièr, en açò d'èster o non èster vòsta mossa era sirventa.
- Jo qu'ac è dit ben, ahigec er ostalièr; e se vòsta mercé me balhe licéncia, li diderè se qué i a en açò, que jamès è dit a deguna persona.
- Que voi veir prumèr ara sirventa que saber cap auta causa; hètz-la a vier aciu, didec eth Corregidor.

Pistèc er ostalièr pera pòrta dera sala, e didec:

- Ac auetz entenut, senhora? Hètz qu'entre aciu Costanceta.

Quan era ostalièra entenec qu'eth Corregidor cridaue a Costança, se trebolèc e se comencèc a retòrcer es mans, en tot díder:

- Ai, malerosa de jo! Eth Corregidor a Costança e solets! Bèra causa dolenta s'aurà passat, qu'era beresa d'aguesta gojata tie as òmes encantadi.

Costança, qu'ac entenie, didec:

- Senhora, non s'en hèsque, que jo anarè a veir çò que vò eth Corregidor; e se bèra causa dolenta s'auesse passat, que pòt èster segura vòsta mercé que jo non n'aurè eth tòrt.

Sense demorar que la cridèssen un aute viatge, cuelhec, Costança, ua candèla alugada sus un candelièr d'argent, e damb mès vergonha que temor anèc a on ère eth Corregidor.

Atau qu'eth Corregidor la campèc, manèc ar ostalièr que barrèsse era pòrta dera sala; que hèt açò, eth Corregidor se lheuèc, e agarrant eth candelièr que Costança amiaue, apressant-li era lum en ròstre, se l'estèc guardant tota de naut en baish; e coma que Costança s'estaue espaurida, se l'auie alugat eth color dera cara, e estaue tan beròia e aunèsta, qu'ath Corregidor li semblèc que guardaue era beresa d'un àngel ena tèrra; e dempús d'auer-la ben campat, didec:

- Ostalièr, aguesta non ei jòia entà estar-se en baish encastrament d'ua aubèrja. Que vos digui, damaisèla, que non solet vos pòden e deuen cridar *illustra*, senon, *plan illustra*; mès aguesti titols non aurien de quèir sus eth nòm de *sirventa*, senon sus eth de duquesa.
- Que non ei *sirventa*, senhor, didec er ostalièr; que non mèstre de ua auta causa ena casa que d'amiar es claus dera vaishèra d'argent, que per bondat de Diu ne tengui quauqu'ua, que se servissen es òstes aunèsti qu'ena aguesta aubèrja arriben.
- Totun aquerò, didec eth Corregidor, que digui, ostalièr, que ne ei bon ne convenent qu'aguesta damaisèla s'estongue en ua aubèrja. Vos tanh quauquarren dilhèu?
- Non ei parenta mia, ne era mia mossa; e se vòsta mercé volesse saber se qui ei, s'era non ei presenta, entenerà vosta mercé causes que, justaments ath temps que li shautaràn, l'admiraràn.
- Òc que voi, didec eth Corregidor; e gèsque Costança dehòra, e digue-se de jo çò que deth sòn madeish pair se podesse díder; qu'era sua fòrça aunestetat e beresa obliguen a qué toti es que la vedessen s'aufrisquen ath sòn servici.

Non responec paraula Costança, senon que damb fòrça mesura hec ua prigonda reveréncia ath Corregidor, e se'n gessec dera sala, e trapèc ara sua patrona nerviosa en tot demorar-la, entà saber-se'n d'era se qué volie eth Corregidor. Qu'era li condèc çò que s'auie passat, e se com eth sòn patron s'estaue damb eth entà condar-li sabi pas se quines causes que non volie qu'era les entenesse.

Non venguec de tranquillizar-se era patrona, e tostemp anaue pregant enquia que se n'anèc eth Corregidor e vedec gésser liure ath sòn marit, que, tant que s'estèc damb eth Corregidor li didec:

- Hè aué, senhor, sivans eth mèn compde, quinze ans, un mes e quate dies qu'arribèc en aguesta aubèrja ua senhora en abit de peregrina, en un baiard, e acompanhada de quate vailets a shivau, e dues mainadères e ua damaisèla, que venguien en un coche. Amiaue ath delà dues bèsties caperades damb dues riques teles ornades damb emblèmes eraldics, e cargades damb un polit lhet e utisi de codina; a tot darrèr, era aparença ère importanta, e era peregrina representaue èster ua grana senhora; e encara qu'ena edat mostraue uns quaranta e pògui ans, que non deishaue d'èster extrèmaments beròia. Que venguie malauta e esblancossida, e tan cansada, qu'ordenèc que lèu lèu li hessen eth lhet, e en aguesta madeisha sala se l'ac heren es sòns vailets. Me demanèren se quin ère eth mètge de mès fama dera ciutat. Les didí qu'eth doctor De la Fuente. Lo hèren hèr a vier de seguit; parlèc solet damb eth sus era sua malautia e çò que d'aguesta convèrsa arribèc siguec que manèc eth mètge que se le hesse eth lhet en un aute lòc a on non i auesse cap de bronit. Ath còp la cambièren entà ua auta cramba qu'ei aquiu naut, desseparada, e damb eth confòrt qu'eth doctor demanaue. Degun des sòns vailets entraue a on s'estaue era senhora, e solet es dues mestrèsses e era damaisèla la mestrauen. Jo e era mia hemna demanèrem ad aguesti se qui ère era tau senhora e se com se cridaue, d'a on venguie e entà a on anaue, e per quin motiu se vestie damb aqueth abit de peregrina. A totes aguestes preguntes, que les hérem, arrés mos responec ua auta causa qu'aquera peregrina ère ua senhora principau e rica de Castilla la Vieja, e qu'ère veuda e que non auie hilhs que la eretèssen; e que, pr'amor que hège uns mesi qu'ère malauta de idropisia, auie prometut d'anar entà Nòsta Senhora de Guadalupe en romieuatge, e per aguesta promesa anaue damb aqueth abit. Per çò que tanh ath sòn nòm, amiauen orde de non cridar-la qu'era senhora peregrina. Aquerò sabérem alavetz; mès ath cap de tres dies que, per malauta, era senhora peregrina s'estaue en casa, ua des mainadères mos cridèc a jo e ara mia hemna dera sua part; anèrem a veir se qué volie, e a pòrta barrada e dauant es sues sirventes, lèu damb lèrmes enes uelhs, mos didec, me pensi, qu'aguestes madeishes rasons: "Senhors mèns, eth cèu n'ei testimòni que sense volè'c me trapi en un comprometut moment qu'ara vos diderè. Que jo sò prenhs, e tan près dera jasilha, que ja es dolors me sarren. Cap des vailets que vien damb jo se'n saben deth mèn besonh e deth mèn malur; e ad aguestes mies hemnes ne è podut ne les ac è volut amagar. Pr'amor de húger des maliciosi uelhs dera mia tèrra, e pr'amor qu'aguesta ora non me cuelhesse en era, hi promesa d'anar entà Nuestra Señora de Guadalupe: era deu auer dispausat qu'en aguesta vòsta casa me cuelhe era jasilha; a vosati tanh ara eth remediar-me e encuedar-vo'n de jo, damb eth secret que merite aquera que hique enes vòstes mans eth sòn aunor. Eth pagament dera mercé que me hèssetz, qu'atau ac voi cridar, se non responesse ath mèn gran benefici que demori, responerà, aumens, a balhar senhau d'ua volentat plan arregraïda; e voi que comencen a balhar mòstra dera mia volentat aguesti dus cent escuts d'aur que vien en aguesta bossa. E treiguent de dejós eth coishin deth lhet ua bossa d'agulha, d'aur e vert, l'ac botèc enes mans dera mia hemna; era quau, estonada e sense encuedar-se'n de çò que hège, pr'amor qu'ère trevolada e penjada dera peregrina, cuelhec era bossa, sense badar boca d'agraïment ne de prudéncia deguna. Jo m'en brembi que li didí que non ère de besonh arren d'aquerò: que non èrem persones que mos botgèssem per interès, senon per caritat, entà hèr eth ben quan venguie era ocasion. Era contunhèc dident: ei de besonh, amics, que cerquètz a on amiar lèu lèu çò qu'amainadèssa, en tot cercar tanben messorgues entà díder a qui l' autregèssetz; de moment que s'estarà ena ciutat, mès dempús voi que se l'amie en un bordalat. De çò que dempús calgue hèr, quan torna de Guadalupe ac saberatz, pr'amor qu'eth temps m'aurà deishat pensar e alistar çò que mielhor me convengue.
- Lheuador que non n'è besonh, ne la voi: que d'auti parts mès aunorats qu'è auut m'asseguren que, damb era soleta ajuda d'aguestes es mies mosses, harè aisides es sues dificultats e estauviarè un testimòni mès des mèns eveniments.

Aciu acabèc eth sòn rasonament era angoishada peregrina, e comencèc un abondiu plorinejar, que, en part, siguec consolat pes moltes e bones rasons qu'era mia hemna, ja remetuda, li didec.

A tot darrèr, jo gessí de seguit a cercar a on amiar çò qu'amainadèsse, a quinsevolh ora que

siguesse; e, entre es dotze e era ua d'aquera madeisha net, quan tota era gent de casa ère balhada ath sòn, era bona senhora amainadèc ua mainada, era mès beròia qu'es mèns uelhs auien vist enquia alavetz, e ei aguesta madeisha qu'era vòsta mercé ven de veir ara.

Ne era mair se planhèc ena jasilha ne era hilha neishec plorant: en toti auie tranquillitat e silenci meravilhós, e atau que convenguie tath secret d'aqueth estranh cas. Uns auti sies dies s'estèc en lhet, e cada dia venguie eth mètge a visitar-la, mès non pr'amor qu'era l'auesse declarat d'a on provenguie eth sòn mau; e es medecines que li manaue jamès se les cuelhec, pr'amor que solet sajaue d'enganhar as sòns vailets damb era visita deth mètge. Tot aquerò me didec era madeisha dempús de veder-se dehòra de perilh, e tàs ueit dies se lheuèc damb era madeisha bonha, o damb ua auta parièra ad aquera que s'auie ajaçat.

Anèc tath sòn romieuatge e tornèc vint dies dempús, ja lèu assanida, pr'amor que de man en man s'anaue treiguent, dempús d'amainadada, dera estratagèma que se mostraue idropica. Quan tornèc, era mainada ja ère balhada a elevar per orde mèn, damb nòm de neboda mia, en un bordalat a dues lègües d'aciu. En batièg se li botèc eth nòm de Costança; qu'atau ac deishèc ordenat sa mair, que, contenta de çò que jo auia hèt, tant que didie adiu me balhèc ua cadia d'aur, qu'enquia ara me sauvi, dera quau ne treiguec sies tròci, que didec qu'amiarie era persona que venguesse a hèr-se a seguir ara mainada.

Tanben copèc un blanc pergamin a rengades, dera forma e manèra que quan se sèrren es mans e enes dits s'escriu bèra causa, qu'en èster junhudi es dits se pòt liéger, e dempús de desseparades es mans demore dividit eth significat, pr'amor que se desseparen es letres, qu'en tornar a júnher es dits s'amassen e corresponen de manèra que se pòt lièger de contunh: digui qu'un pergamin servís d'amna ar aute, e encaishadi se liegeràn, e desseparadi non ei possible, se non ei endonviant era mitat deth pergamin; e lèu tota era cadia demorèc ena mia propietat, e qu'ac tengui tot, demorant eth signe de reconeishença enquia ara, pr'amor qu'era me didec qu'en dus ans bèth un vierie a cercar-la, encomanant-me que l'elevèssa, non coma qui ère era, senon dera manèra que se sòl elevar a ua lauradoira; m'encomanèc tanben que se per bèth eveniment non li siguesse possible hèr hèr-se a vier tan lèu era sua hilha, que, encara que creishesse e arribèsse ar us d'entendement, non li didessa dera manèra qu'auie neishut, que la perdonèsse de non dider-me eth sòn nòm, ne se qui ère; que s'ac sauvaue entà ua escadença mès importanta. En resumit, en tot balhar-me quate cents escuts d'aur e abraçant ara mia hemna damb trendes lèrmes, partic, en tot deishar-mos miralhadi dera sua discrecion, valor, beresa e modéstia. Costança s'elevèc en bordalat pendent dus ans e dempús me la hi a vier damb jo, e tostemp l'è tengut en anament de lauradoira, atau que sa mair m'ac deishèc ordenat.

Quinze ans, un mes e quate dies hè que demori a qui a de vier a cercar-la, era molta tardança que m'a consumit era esperança de veir aguest venguda; e s'en aguest an qu'èm non vien, qu'è era determinacion d'ahilhar-la e balhar-li tot eth mèn patrimòni, que vau mès de sies mil ducats, que Diu sigue benedit.

Rèste, ara, senhor Corregidor, díder a vòsta mercé, s'ei possible qu'ac posca díder, es bondats e vertuts de Costança. Era, çò de prumèr e principau, qu'ei plan devòta de Nòsta Senhora; se cohèisse e combrègue cada mes; sap liéger e escríuer; que non i a màger dentelièra en Toledo; cante de viua votz coma uns angels; en aunestetat non i a que l'egale. E en çò que tanh d'èster beròia, que ja vòsta mercé ac a vist. Eth senhor Pedro, hilh de vòsta mercé, jamès l'a parlat; qu'ei vertat que de quan en quan li balhe bèra musica, qu'era jamès escote. Molti senhors, e de titol, an hèt jadilha en aguesta aubèrja, exprèssaments entà assadorar-se de veder-la, e an arturat eth sòn camin fòrça dies; mès que jo me'n sabi pro ben que n'aurà pas degun que damb vertat se posque vantar de qué era l'a dit ne ua paraula ne soleta ne acompanhada. Aguesta ei, senhor, era vertadèra istòria dera illustra sirventa, que non mèstre, per çò que non è mancat ara vertat ne un punt.

Carèc er ostalièr, e s'estèc ua estona eth Corregidor a parlar-li; tan suspens lo tenguie er ahèr qu' er ostalièr l'auie condat. Ben, que li didec que l'amièsse aciu eth pergamin e era cadia; que les volie veir. Anèc er ostalièr a cercar-les, e en mostrar-les, vedec qu'ère atau qu'auie dit. Tenguec per

discret eth signe dera reconeishença e jutgèc coma plan rica ara senhora peregrina que tau cadia auie deishat ar ostalièr; e en tier ena sua ment de trèir d'aquera aubèrja ara beròia gojata quan auesse concertat un monastèri a on amiar-la, peth moment se contentèc de hèr-se a seguir solet eth

...qu'arribèc en aguesta aubèrja ua senhora en abit de peregrina,...

pergamin, en tot encargar ar ostalièr que se de cas venguessen per Costança, l'avisèsse e li hesse a saber se qui ère que venguie a cercar-la, abantes de mostrar-li era cadia, que deishaue en sòn poder. Damb aquerò, partic, autant miralhat deth raconde e er ahèr dera *illustra sirventa* que dera sua incomparabla beresa.

Tot eth temps que se passèc er ostalièr en tot parlar damb eth Corregidor e eth temps qu'ocupèc Costança quan la cridèren, estèc Tomás dehòra de se, escometuda era amna de mil diuèrsi pensaments, sense endonviar-ne jamès cap deth sòn gost; mès quan vedec qu'eth Corregidor partie e que Costança se demoraue, alendèc eth sòn esperit e li remeteren es possi, que ja lèu l'auien abandonat. Non gosèc demanar ar ostalièr çò qu'eth Corregidor volie, ne er ostalièr l'ac condèc ad arrés, senon ara sua hemna; damb era quau causa era tanben se remetec, balhant gràcies a Diu que de tan gran subersaut l'auie liurat.

Ath londeman, près dera ua, entrèren ena aubèrja damb quate òmes a shivau dus cavalièrs ancians de venerabla preséncia, en tot auer prumèr preguntat un des dus vailets que venguien a pè damb eri s'ère aquera er aubèrja deth Sevillano; e en responer-li que òc, entrèren toti en era. Baishèren deth shivau es quate e anèren a ajudar as dus ancians, causa que mos hec a saber qu'aqueri dus èren es senhors des auti sies. Gessec Costança damb era sua acostumada gentilesa a veir as naui òstes, e a penes l'auec vist un des dus ancians li didec ar aute:

– Me pensi, senhor Juan, qu'auem trapat tot aquerò que viem a cercar.

Tomás, qu'acodic a encuedar-se'n des cavalaries, arreconeishec lèu a dus mossos de sa pair, e dempús reconeishec a sa pair e ath pair de Carriazo, qu'èren es dus ancians qu'es auti respectauen; e a maugrat que se miralhèc dera sua venguda, considerèc que deuien vier a cercar-lo ada eth e a Carriazo enes madragues: que non aurie mancat qui les auesse dit qu'aquiu e non en Flandes, les

traparien; mès non gosèc hèr-se a conéisher damb aqueth vestit: mèsalèu, en tot riscà'c tot, calada era man ena cara, passèc per dauant d'eri e anèc a cercar a Costança, e auec era bona sòrt que la trapèc soleta; e ara prèssa e damb lengua trebolada, cranhent qu'era non li balharie lòc entà dider-li arren, li didec:

- Costança, un d'aguesti dus cavalièrs ancians qu'ara an arribat ei eth mèn pair, qu'ei aqueth qu'enteneres cridar Juan de Avendaño: informa-te pes sòn vailets se tie un hilh que se cride senhor Tomás de Avendaño, que sò jo, e d'aciu poiràs dedusir e verificar que t'è dit era vertat per çò que tanh ara qualitat dera mia persona, e que te la diderè de çò que dera mia part te tengui aufrit. E demora-te damb Diu; pr'amor qu'enquia qu'eri partisquen non pensi tornar en aguesta casa.

Non li responec arren Costança ne eth se demorèc a qué li responesse, senon que tornèc a gésser, caperat atau qu'auie entrat, e partic a balhar compde a Carriazo de qué es sòns pairs èren ena auberja. Hec votzes er ostalièr a Tomás, que venguesse a dar uerdi; mès coma que non apareishec, lo balhèc eth madeish. Un des dus ancians cridèc a despart a ua des dues mosses galhegues, e li demanèc se com se cridaue aquera gojata beròia qu'auien vist, e que s'ère hilha o parenta der ostalièr, o ostessa dera casa. Era galhega responec:

- Era gojata se cride Costança; ne ei parenta der ostalièr ne dera ostalièra, ne sabi se qué ei. Solet digui que la menspredi, que non sai se qué tie que non dèishe profit a deguna des mosses qu'èm en aguesta casa. Qu'ei vertat qu'auem es traits coma Diu mo les a botat! Non entre òste que non demane lèu se qui ei era beròia e que non digue: beròia n'ei, plan que òc, a fe de Diu que non està mau; qu'ei un mau an entàs mès pintades; jamès era fortuna me l'autrege pejor. E a nosati non i a que mos digue: qué hètz aquiu, diables, o ètz hemnes, o qué ètz?
- Donques aguesta gojata, d'aguesta sòrta, repliquèc eth cavalièr, que se deu deishar chaspar e galantejar pes òstes.
- Òc, responec era galhega: tietz-li eth pè tà errar! Be n'ei bona era mainada entad açò! Per Diu, senhor, s'era se deishèsse ne tansevolhe guardar, rajarie en aur; qu'ei mès forena qu'un eriç; qu'ei ua avala-avemaries; laurant qu'ei tot eth dia e pregant. Que voleria jo auer un compde de renda entath dia qu'age de hèr miracles. Era mia mestrèssa ditz qu'amie un cilici apegat ena pèth; sauve-se aguesta!

Plan content eth cavalièr de çò qu'auie entenut ara Galhega, sense demorar-se a qué li treiguessen es esperons, cridèc ar ostalièr, e en tot hèr-se enlà damb eth en ua sala, li didec:

- Jo, senhor ostalièr, que vengui a cuelher-vos ua jòia mia que hè quauqui ans auetz en vòste poder; entà vo'la cuélher vos hè hèt a vier mil escuts d'aur, e aguesti tròci de cadia, e aguest pergamin.

E en díder açò, que treiguec es sies deth senhau dera cadia qu'eth tenguie. Atau madeish hec a veir eth pergamin, e plan fòrça alègre damb er aufriment des mil escuts, responec er ostalièr:

- Senhor, era jòia que voletz cuélher qu'ei en casa; mès que non i é, ara, era cadia e eth pergamin que s'a de hèr era pròva dera vertat que jo me pensi que vòsta mercé cèrque; e atau, li prègui paciéncia; que jo torni a lèu.

E en un virament de uelhs anèc a avisar ath Corregidor, que damb er in qu'auie de veir eth finau d'aquera istòria, pugèc de seguic a shivau e venguec ena aubèrja deth Sevillano, en tot hèr-se a seguir eth pergamin dera mòstra. E a penes auec vist as dus cavalièrs, que, damb es braci dubèrts, anec a abraçar-ne a un, en tot díder:

- Valguem Diu! Quina bona venguda ei aguesta, senhor Juan de Avendaño, cosin e senhor mèn?

Eth cavalièr l'abracèc madeish, en tot dider-li:

- Sense cap de dobte, senhor cosin, qu'aurà estat bona era mia venguda, pr'amor que vos veigui, e damb era salut que tostemp vos desiri. Abraçatz, cosin, ad aguest cavalièr, qu'ei senhor Diego de

Carriazo, gran senhor e amic mèn.

- Que ja coneishi a senhor Diego, responec eth Corregidor, e li sò plan servidor.

E en tot abraçar-se toti dus, dempús d'auer-se recebut damb gran amor e granes cortesies, se calèren en ua sala, a on se demorèren solets damb er ostalièr, que ja s'auie hèt a vier era cadia, e didec:

- Ja eth senhor Corregidor sap ad açò que vòsta mercé ven, senhor Diego de Carriazo: vòsta mercé treigue es tròci que manque ad aguesta cadia, e eth senhor Corregidor treirà eth pergamin, qu'ei en poder sòn, e hescam era pròva que hè tanti ans que demori que se hèsque.
- D'aguesta manèra, responec senhor Diego, non aurà besonh de balhar compde de nau ath senhor Corregidor dera nòsta venguda, pr'amor que se veirà plan ben qu'a estat entad açò que vos, senhor ostalièr, auetz dit.
- Quauquarren que m'a dit; mès molt me restèc entà saber. Eth pergamin, aciu que l'auetz. Treiguec senhor Diego er aute, e en tot júnher es dues parts se heren ua soleta, e enes letres dera qu'auie er ostalièr, qu'èren E T E L S Ñ V D D R, responien en aute pergamin aguestes: S A S A E A L A E A, que totes amassa diden: ESTA ES LA SEÑAL VERDADERA. Se verifiquèren alavetz es tròci dera cadia, e trapèren qu'èren es senhaus vertadèrs.
- Açò qu'ei hèt!, didec eth Corregidor. Rèste ara saber-mo'n, s'ei possible, se qui son es pairs d'aguesta plan beròia creatura.
- Eth pair, responec senhor Diego, que sò jo; era mair ja non viu: sonque vos cau saber que siguec tan principau que poderia èster eth sòn sirvent. E, pr'amor de qué atau coma s'amague eth sòn nòm non s'amague era sua fama, ne se culpe çò qu'en era semble un error manifèst e colpa coneishuda, s'a de saber qu'era mair d'aguesta jòia, en èster veuda d'un gran cavalièr, se retirèc a víuer en un bordalat sòn; e aquiu, damb modéstia e aunestetat grana, amiaue ua vida tranquilla e quieta amassa damb es sòns vailets e vassals. Se passèc que bèth dia, en tot anar jo de caça peth tèrme deth sòn lòc, la volí visitar, e ère era ora dera meddiada qu'arribè ena sua ciutadèla: qu'atau se pòt cridar era sua grana casa; deishè eth shivau a un vailet mèn; pugè sense trapar-me ad arrés enquiara madeisha estança a on era hège era meddiada sus ua estrada nera. Qu'ère extrèmaments beròia, e eth silenci, era soletat, era ocasion, desvelhèren en jo un desitge mès atrevit qu'aunèst; e, sense hèr discreti discursi, barrè era pòrta darrèr mèn e, apressant-me ada era, la desvelhè; e, en tot tier-la agarrada fòrtaments, li didí: Vòsta mercé, senhora mia, que non sorriscle, qu'es votzes que balhèsse seràn pregonères deth vòste desaunor: arrés m'a vist entrar en aguesta estança; qu'era mia sòrt, entà que l'aja plan bona en possedir-vos, l'an auut en sòmis toti es vòsti vailets, e quan eri acodisquen, pes vòstes votzes, non poiràn que trèir-me era vida, e aquerò serà enes vòsti madeishi braci, e non pera mia mòrt deisharà de demorar en pensament era vòsta fama. Fin finau, jo la possedí contra era sua volentat e per pura fòrça mia: era, cansada, renduda e trebolada, o non podec o non volec dider-me ua soleta paraula, e jo, deishant-la coma atordida e suspensa, entornè pes madeishi passi qu'auia entrat, e venguí en bordalat de un aute amic, qu'ère a dues lègües deth sòn. Aguesta senhora se cambièc d'aqueth lòc en un aute, e, sense que jo jamès la vedessa, ne ac sagèssa, se passèren dus ans, ath cap des quaus me'n sabí qu'auie mòrt; e hè apuprètz vint dies que, damb grana persisténcia, en tot escriuer-me qu'ère causa qu'importaue ara mia alegria e aunestetat, me hec a cridar un majordòm d'aguesta senhora. Anè a veir se qué volie, luenh de pensar en açò que me didec; lo trapè a mand de morir, e, entà escuerçar rasons, en pògues paraules me didec se com ath temps que moric era sua senhora li coheissèc tot çò que damb jo l'auie arribat, e se com auie quedat prenhs d'aquera violacion; e que, entà amagar eth vrente, auie vengut en romieuatge en Nuestra Señora de Guadalupe, e se com auie amainadat en aguesta casa ua mainada, que s'auie de cridar Costança. Me balhèc es senhaus que la traparia, que sigueren es qu'auetz vist dera cadia e eth pergamin. E me balhèc, tanben, trenta mil escuts d'aur, qu'era sua senhora deishèc entà maridar ara sua hilha. Atau madeish me didec que eth hèt de qué non me les auesse balhat de seguit, en

morir era senhora, ne que m'auesse dit çò qu'era senhora l'auie encomanat ara sua confiança e secret, auie estat per pura cobesença e per poder-se profitar d'aqueri sòs; mès qu'ara ère a mand de balhar compdes a Diu e entà descargar era sua consciéncia m'autrejaue es sòs e m'avisaue a on e com auia de trapar ara mia hilha.

Recebí es sòs e es senhaus, e, en tot comentar aquerò a senhor Juan de Avendaño, mos metérem en camin entad aguesta ciutat.

Ad aguestes rasons arribaue senhor Diego quan enteneren qu'ena pòrta deth carrèr didien a granes votzes:

– Diguen-li a Tomás Pedro, eth mosso deth uerdi, se com amien ath sòn amic Asturiano presoèr; qu'acodisque ena preson, qu'aquiu lo demore.

En enténer era paraula *preson* e *presoèr*, didec eth Corregidor qu'entrèsse eth presoèr e er ussièr que l'amiaue. Li dideren ar ussièr qu'eth Corregidor, qu'ère aquiu, li manaue entrar damb eth presoèr, e atau l'ac calguec hèr.

Venguie er Asturiano damb totes es dents banhades de sang, e plan degalhat, e plan ben agarrat per ussièr, e atau qu'entrèc ena sala, coneishec a sa pair e ath d'Avendaño. Se trebolèc, e entà non èster coneishut, damb un mocador, talament se limpièsse era sang, se caperèc eth ròstre. Preguntèc eth Corregidor se qué auie hèt aqueth gojat, que tant ablasigat lo portauen. Responec er ussièr qu'aqueth gojat ère un portaire que lo cridauen er Asturiano, qu'es mainatges pes carrèrs li didien: "Balha era coa, Asturiano; balha era coa!", e dempús en brèus paraules condèc era causa de se per qué li demanuen era tau coa, de qué non pògui arriren. E didec mès, qu'en gésser peth pònt d'Alcantara, en provocar-lo es mainatges damb era tissa dera demana dera coa, auie baishat der ase, e escometent-les a toti, n'agarrèc a un, que deishèc miei mòrt a garrotades; e qu'en tot voler-lo detier s'auie resistit, e que per aquerò anaue tan degalhat.

..."Balha era coa, Asturiano, balha era coa"...

Manèc eth Corregidor que se descaperèsse eth ròstre, e persutant a non voler descaperar-se, venguec er ussièr e li treiguec eth mocador, e ath punt, l'arreconeishec sa pair, e didec tot capvirat:

– Hilh senhor Diego, se com t'estàs d'aguesta manèra? Quin vestit ei aguest? Encara non se t'an desbrembat es tues intencions picaresques?

Se calèc de jolhs Carriazo, e s'anèc a botar enes pès de sa pair, que, damb lèrmes enes uelhs, lo tenguec abraçat ua bona estona. Senhor Juan de Avendaño, coma que se'n sabie que senhor Diego auie vengut damb eth sòn hilh senhor Tomás, li demanèc per eth; ad açò que responec que senhor Tomás de Avendaño ère eth mosso que balhaue eth uerdi e era palha en aquera aubèrja. Damb aquerò qu'er Asturiano didec venguec d'apoderar-se er estonament de toti es presents, e ordenèc eth Corregidor ar ostalièr que hesse a vier aquiu ath mosso deth uerdi.

– Me pensi que non ei en casa, responec er ostalièr; mès lo vau a cercar.

E atau, se n'anèc a cercar-lo.

Preguntèc senhor Diego a Carriazo se qué èren aqueres transformacions, e se qué les auie amiat a èster era un portaire e er aute mosso d'aubèrja. A çò que responec Carriazo que non podie satisfèr aqueres preguntes tant en public; qu'eth responerie en èster solets.

Qu'ère Tomás Pedro amagat ena sua cramba, pr'amor de poder veir d'aciu, hènt eth nhau, çò que hègen sa pair e eth de Carriazo. Que lo tenguie estonat era venguda deth Corregidor e eth rambalh qu'en tota era sala se passaue. Non manquèc qui didec ar ostalièr qu'ère aquiu amagat; pugèc a cercar-lo, e mès de fòrça que de gost, lo hec a baishar; e autaplan non aurie baishat s'eth madeish Corregidor non auesse gessut ath pati e l'auesse cridat peth sòn nòm, en tot díder:

– Que baishe vòsta mercé, senhor parent; qu'aciu non lo demoren ne ossi ne leons.

Venguec Tomás e damb es uelhs baishats e grana somission se calèc de jolhs dauant sa pair, que l'abracèc damb grana alegria, talament auec hèt eth pair deth Hilh Prodig quan lo recuperèc de perdut.

Ja, en aquerò, qu'auie vengut un coche deth Corregidor, pr'amor de tornar en eth, donques qu'era grana hèsta non li permetie tornar a shivau. Hec a cridar a Costança, e agarrant-la dera man, se la presentèc a sa pair, en tot díder:

– Recebetz, senhor Diego, aguesta jòia, e estimatz-la coma era mès rica qu'artenhéssetz a desirar. E vos, beròia puncèla, punatz era man a vòste pair, e balhatz gràcies a Diu, que damb tan gran eveniment a emendat, ennautit e mielhorat era baishesa deth vòste estat.

Costança que non sabie ne imaginaue çò que l'auie arribat, tota terbolada e tremolant, non sabec hèr ua auta causa que hicar-se de jolhs dauant de sa pair, e cuelhent-li es mans se les comencèc a punar trendaments, en tot banhar-les damb infinites lèrmes que des sòns plan polits uelhs vessauen.

Tant qu'aquerò se passaue, auie convençut eth Corregidor ath sòn cosin senhor Juan que venguessen toti damb eth ena sua casa; e encara que senhor Juan ac refusaue, que sigueren tantes es suplicacions deth Corregidor, que li calguec accedir; e atau entrèren toti en coche. Mès quan didec eth Corregidor a Costança qu'entrèsse tanben en coche, se li nudèc eth còr, e era e era ostalièra s'abracèren era ua damb era auta, e arrinquèren un plor tant amargant que trincaue es còrs de guairi l'escotauen.

Eth Corregidor, esmoigut, ordenèc qu'atau madeish era ostalièra entrèsse en coche, e que non se desseparèsse dera sua hilha, donques que coma tau la tenguie, enquia que gessesse de Toledo. Atau, era ostalièra e toti entrèren en coche, e partiren entara casa deth Corregidor, a on sigueren ben recebudi pera sua hemna, qu'ère ua senhora principau. Mingèren opulenta e somptuosaments, e dempús condèc Carriazo a sa pair se com pes amors a Costança, senhor Tomás s'auie metut a servir ena aubèrja, e qu'ère tant encamardat d'era, que sense auer-se'n sabut de tan principau qu'ère en èster era sua hilha, l'aurie cuelhut per esposa en estat de sirventa. Vestic dempús era hemna deth Corregidor a Costança damb ròba d'ua hilha qu'auie dera madeisha edat e còs que Costança, e se semblaue beròia damb era de lauradoira, damb era cortesana que semblaue causa deth cèu: tan ben l'estauen, que pareishie que dès que neishec auie estat senhora e tengut es mielhors vestits qu'er

usatge hè a vier.

Mès, en miei de tantes causes alègres, que non podec mancar era trista, que siguec que senhor Pedro, eth hilh deth Corregidor, lèu s'imaginèc que Costança non auie d'èster sua; e atau siguec era vertat, pr'amor qu'entre eth Corregidor e senhor Diego de Carriazo e senhor Juan de Avendaño, acordèren que senhor Tomás se maridèsse damb Costança, en tot balhar-li sa pair es trenta mil escuts d'aur que sa mair l'auie deishat, e eth portaire senhor Diego de Carriazo se maridèsse damb era hilha deth Corregidor, e senhor Pedro, eth hilh deth Corregidor, damb ua hilha de senhor Juan de Avendaño; que sa pair s'aufrie a hèr-se a vier era dispensa deth parentat.

D'aguesta manèra demorèren toti contents, alègres e satisfèti, e era naua des maridatges e dera ventura dera *illustra sirventa* s'espargec pera ciutat, e acodie infinita gent a veir a Costança en nau anament, en quau se mostraue autant senhora coma ja s'a dit. Vederen ath mosso deth uerdi, Tomás Pedro, vengut a senor Tomás de Avendaño e vestit coma senhor; campèren que Lope Asturiano ère plan gentilòme dempús d'auer-se mudat eth vestit e deishat er ase e es arganèls; mès, totun açò, non mancaue qui, en miei dera sua pompa, quan anaue peth carrèr, li demanèsse era coa.

Un mes s'estèren en Toledo, ath cap deth quau s'entornèren entà Burgos senhor Diego de Carriazo e era sua hemna, sa pair e Costança, damb eth sòn espòs senhor Tomás. Se demorèc eth Sevillano ric damb es mil escuts, e damb fòrça jòies que Costança li balhèc ara sua senhora: que tostemp damb aguest nòm cridaue ara que l'auie elevat. Balhèc ocasion era istòria dera *illustra sirventa* tà qué es poètes deth daurat Tajo exercissen es sues plomes entà solemnizar e laudar era beresa sense limits de Costança, qu'encara viu en companhia deth sòn bon mosso dera aubèrja, e Carriazo ne mens ne mès, damb tres hilhs, que sense cuélher er estil de sa pair ne brembar-se'n se i a madragues en mon, aué qu'estúdien toti en Salamanca; e sa pair, sonque de vèir bèth ase de portaire d'aigua, que se li represente e vie entath cap eth qu'auec en Toledo, e cranh que quan mens s'ac demore a de campar tornar-mai en bèra satira eth "Balha era coa, Asturiano! Asturiano, balha era coa!".

Generalitat de Catalunya
Generalitat de Catalonha
Obra Social "la Caixa"
BAQUEIRA/BERET
INSTITUT
D'ESTUDIS
ILERDENCS
Fundació Pública de la Diputació de Lleida
Diputació de Lleida